

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

ORTAOKUL 7. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ŞİDDET ALGILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahu GÜDÜCÜ

ÇANAKKALE
Ocak, 2019

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

Ortaokul 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Algıları

Ahu GÜDÜCÜ
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Elmaziye T. TEMİZ

Çanakkale
Ocak, 2019

Taahhütname

Yüksek lisans bitirme tezi olarak sunduğum “Ortaokul 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Algıları” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

28.02.2019

Abu GÜDÜCÜ

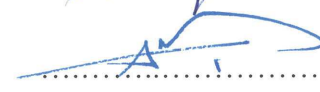

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Ahu GÜDÜCÜ tarafından hazırlanan çalışma, 30/01/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No : 10162549.

Akademik Unvan	Adı SOYADI	İmza	
Dr. Öğretim Üyesi	Elmaziye T. TEMİZ		Danışman
Dr. Öğretim Üyesi	Mustafa Aydın BAŞAR.		Üye
Dr. Öğretim Üyesi	Menekşe ESKİCİ.		Üye

Tarih: .....

İmza:

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Enstitü Müdürü

Önsöz

21. yüzyılda ilerleyen bilim çağına rağmen şiddet ve saldırganlık olaylarının tüm dünyada halen devam etmekte olduğu görülmektedir. Bununla birlikte toplumun her alanında şiddetin farklı boyutlarıyla karşılaşmaktadır. Bu durum yarının gelecek nesli olan çocuklarımız açısından endişe vericidir. Bu nedenle daha sağlıklı nesiller yetiştirmek adına bireylerin şiddet ve saldırganlık eğilimleri öncelikle ele alınması gereken konulardan biridir.

Bu uzun süreçte sabırla bilgisini ve desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Elmaziye T. TEMİZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu süreçte hiçbir sorumu geri çevirmeyip sabırla cevaplayan Dr. Öğretim Üyesi Osman Yılmaz KARTAL'a, tez sürecimizdeki katkılarından dolayı Eğitim Bilimleri Bölümü araştırma görevlisi Burcu BİLİR'e, yüksek lisans boyunca her anımda yanımda olup moral veren arkadaşım Ayşe SATMAZ'a, yüksek lisans yapmamı teşvik eden arkadaşlarım İlkay Gökçe ÇETİN ve Vildan ÇAYAK'a teşekkürlerimi sunarım.

Desteklerini esirgemeyen sevgili eşim, annem, babam, kardeşime, sürecin başında dünyamda olmayıp sürecin sonunda dünyama katılan canım oğlum Bora'ya kucak dolusu sevgiler, teşekkürler...

Çanakkale, 2019

Ahu GÜDÜCÜ

Özet

Ortaokul 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Algıları

Bu araştırmada ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet algı düzeylerinin cinsiyet ve okulun akademik başarı düzeyi değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Çanakkale merkez ilçesinde yer alan devlete bağlı tüm ortaokullar ve bu okullarda ki 7. ve 8. sınıf öğrencileridir. Araştırmanın örneklemini ise bu okullarda yer alan 7. ve 8. sınıf seviyesinden rastgele seçilen ikişer şubedeki öğrencilerden oluşmuştur. Araştırma 10 devlet ortaokulunda öğrenim gören 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşan, toplam 671 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Öğrencilerin şiddet algı düzeyleri ile ilgili verileri toplamak için Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilmiş, Madran (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış olan "Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği" kullanılmıştır. Bu araştırmada BPSÖ Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısının ölçek toplam puanı için 0.86; alt boyutları için sırasıyla fiziksel şiddet için 0.73, sözel şiddet için 0.78, öfke için 0.72, düşmanlık alt boyutu için 0.75 değerlerinde olduğu bulunmuştur.

Araştırmada nicel desenli araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. SPSS 25 kullanılarak verilerin analizinde; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, normallik testi; non-parametrik testlerden Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır.

Araştırmanın sonucunda 10 okul üzerinden yapılan, Çanakkale Merkez ilçedeki orta okul öğrencilerinin şiddet algı düzeylerinin genel puan aralığının 2.70 değerinde bir başka deyişle orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin genel şiddet algıları, cinsiyet değişkeni ile ilişkilendirildiğinde toplam puanda, kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir. Ancak cinsiyet değişkeninin etkisi var mı sorgulamasında, şiddet eğiliminin alt boyutlarından fiziksel şiddet ve öfke alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin fiziksel

şiddet algı düzeylerinin kız öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öfke boyutunda ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre şiddet algılarının yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir. Sözel şiddet ve düşmanlık alt boyutlarında ise kız ve erkek öğrencilere göre anlamlı bir farklılık çıkmamıştır.

Araştırmada akademik başarı seviyesi farklı okullara devam eden öğrencilerin genel şiddet algı düzeylerinde ve şiddetin alt boyutlarından fiziksel şiddet, öfke, düşmanlık alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir. Akademik başarı seviyesi orta düzeyde olan okullar grubundaki öğrencilerin şiddet algı düzeyleri, akademik başarı seviyesi yüksek olan okulların öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca fiziksel şiddet ve öfke alt boyutlarında akademik başarı seviyesi düşük düzeyde olan okullar grubundaki öğrencilerin şiddet algı düzeylerinin, akademik başarı seviyesi yüksek olan okulların öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir.

Anahtar kelimeler: Ortaokul, cinsiyet, öfke, şiddet, okul akademik başarı düzeyi

Abstract

Violence Perceptions of 7th and 8th Grade Students in Secondary School

In this study, it was aimed to examine the level of violence perception of 7th and 8th grade students in terms of gender and academic success variables of the school. The population of the study is the 7th and 8th grade students of the secondary schools in Çanakkale Province in the 2017-2018 academic year. The sample of the study consisted of students at two classes randomly selected from 7th and 8th grades. The study was carried out with the participation of 671 students consisting of 7th and 8th grade students studying at 10 state secondary schools.

The Buss-Perry Aggression Scale developed by Buss and Perry (1992) and adapted to Turkish by Madran (2012) was used for determining the violence perception levels of the students. In this study, the internal consistency of the BPSÖ Cronbach alpha was 0.86 for the total score of the reliability coefficient; It was found that for its sub-dimensions, respectively, it was 0.73 for physical violence, 0.78 for verbal violence, 0.72 for anger and 0.75 for hostility sub-dimension.

In this study, a survey model of quantitative research methods was conducted. In the analysis of the data, SPSS 25 was used. It was also that frequency, arithmetic mean, standard deviation, normality test; Mann-Whitney U test and Kruskal Wallis-H test of non-parametric tests were applied.

As a result of the study, It was found that the level of violence perception levels of secondary school students in Çanakkale Province was at the level of 2.70 (medium level).

When secondary school students'(general) perceptions of violence were associated with gender variable, there was no significant difference between the total score and female and male students. However, when the effect of the gender variable is questioned, significant differences in physical violence and anger subdimension of violence tendency was found. It was found that the level of physical violence perception of male students was higher than that of female

students. Inversely, it was found that female students had higher perceptions of violence than male students in the anger dimension. In the sub-dimensions of verbal violence and hostility, no significant difference was found between female and male students.

In the study, a significant difference was reached in the sub-dimensions of physical violence, anger, and hostility in the level of general violence perception of the students attending schools which have different academic achievements. Also in physical violence and anger sub-dimensions, It was found that violence perception levels of students which attending schools had poor academic success was significantly higher than successful ones.

Key words: Secondary schools, sex, anger, violence, academic success

İçindekiler

Onay	i
Önsöz.....	ii
Özet	iii
Abstract	v
İçindekiler.....	vii
Tablolar Listesi.....	x
Kısaltmalar Listesi.....	xi
Bölüm I: Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi	3
Araştırmanın Sınırlılıkları	4
Varsayımlar	4
Tanımlar	5
Alanyazın	5
Şiddet ve saldırganlıkla ilgili yapılan çalışmalar.	5
Bölüm II: Kuramsal Çerçeve.....	14
Şiddet ve Saldırganlık Kavramları	14
Şiddet.....	14
Saldırganlık	15
Saldırganlık çeşitleri.....	15
<i>Fiziksel ve sözel saldırganlık</i>	15
<i>Doğrudan-dolaylı saldırganlık</i>	16

<i>Araçsal saldırganlık</i>	16
<i>Düşmanlık içeren saldırganlık</i>	16
<i>Açık saldırganlık</i>	16
<i>İlişkisel saldırganlık</i>	17
Saldırganlık Kuramları	17
İçgüdü kuramları	17
<i>Psikanalitik kuram</i>	17
<i>Etiyolojik kuram</i>	17
Engellenme ve saldırganlık kuramı	18
Biyolojik kuram	18
Sosyal öğrenme kuramı	19
Ergenlik dönemi ve Ergenler	20
Okul Akademik Başarısı	23
Cinsiyet	24
Bölüm III: Yöntem	25
Araştırmanın Modeli	25
Evren ve Örneklem	25
Veri Toplama Araçları	26
Verilerin Toplanması ve Analizi	29
Verilerin Çözümlemesi	29
Bölüm IV: Bulgular ve Yorumlar	31
Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	31
Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	34
Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	36

Bölüm V: Tartışma, Sonuç ve Öneriler.....	43
Tartışma.....	43
Sonuç.....	45
Öneriler.....	46
Araştırmacılara yönelik öneriler.....	46
Uygulayıcılara yönelik öneriler.....	46
Kaynakça.....	48
Ekler.....	54
Ek A Şiddet Algısı Ölçeği.....	54
Ek B İzin Belgesi.....	55
Ek C Ölçek Kullanım İzinleri.....	56
Özgeçmiş.....	57

Tablolar Listesi

Tablo No	Başlık	Sayfa
1	Öğrencilerin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	26
2	Şiddet Ölçeği Alt Boyutlarının Madde Sayıları ve Madde Numaraları.....	27
3	Öğrencilerin Şiddet Algı Düzeylerinin Değerlendirilmesinde Esas Alınan Aritmetik Ortalama Tablosu	29
4	Şiddet Ölçeği Genel ve Alt Boyutları Açısından Normallik Testi Sonuçları	30
5	7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Algısı Ölçeğinden Aldığı Ortalama, Mod, Medyan ve Standart Sapma Puanları	31
6	Şiddet Algısına Yönelik Maddelerin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	33
7	7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Algı Ölçeğine İlişkin Verilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	35
8	Şiddet Algı Ölçeği Puanlarının Okul Akademik Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	37
9	7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Genel Şiddet Algı Ölçeği Puanlarının Okul Akademik Başarı Düzeyi (Düşük-Orta, Orta-Yüksek, Düşük-Yüksek) Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	38
10	7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Fiziksel Şiddet, Öfke, Düşmanlık Alt Boyutlarına İlişkin Verilerinin Okul Akademik Başarı Düzeyi (Düşük-Orta, Orta-Yüksek, Düşük-Yüksek) Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	40

Kısaltmalar Listesi

BPSÖ: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

TDK: Türk Dil Kurumu

Bölüm I: Giriş

Bu bölümde araştırmanın problemi, önemi, amacı, sınırlılıkları, varsayımları, araştırmada kullanılan kavramlar ve alan yazında yer alan çalışmalar açıklanmıştır.

Problem Durumu

Biyolojik bir varlık olarak insanın, temel ihtiyaçları (beslenme, barınma, güvende olmak, türünü devam ettirme) diğer canlılarla aynı olmakla birlikte, bu ihtiyaçları karşılama araçları ve biçimi hem bireysel hem de toplumsaldır. Üstelik sosyal bir varlık olan insanın psiko-sosyal ihtiyaçları da vardır. Maslow'un insan davranışlarının temelini açıklayabilmek adına oluşturduğu kurama göre, sevme-sevilme ihtiyacı, saygınlık/kabul görme ihtiyacı, bilişsel ihtiyaçlar, estetik ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları insana mahsus ihtiyaçlardır. (Aydın, 2008; Yeşilyaprak, 2013; Uzman, 2005). Sosyoloji bilimine göre insani özelliklerin geliştirilebilmesi diğer insanlara ve toplumsal çevreye bağlıdır. Sosyalleşme denilen bu süreç, ihtiyaçları belli bir topluma (kültüre) göre karşılamayı ve kendini ifade etmeyi öğrenme, anlamlandırma, uyum sağlama sürecidir (Kızılcıkelik, 1992; Doğan, 2011).

Kurtkan (1987)'a göre toplum insan hayatını hem kolaylaştırır hem de zorlaştırır. Çünkü toplumsal yaşam hep diğer insanlar ile ve birtakım kurallara, ölçütlere göre sürdürülür. Bir başka deyişle insanın yaşamını sürdürürken, bireyselliğini ve öznelliğini yaşamada birtakım sınırlandırmalarla engellemelerle karşı karşıya kalması olası bir durumdur. Psikoloji ve sosyal psikoloji bakış açısından engellenme, insanda öfke duygusunu uyandırmakta bu da saldırganlığa/şiddete dönüşebilmektedir. Sosyal Öğrenme Kuramına göre ise saldırganlık veya şiddet davranışı rol modellerden gözlem yoluyla öğrenilen bir davranıştır (Aydın, 2008; Senemoğlu, 2013).

Ergenlik dönemi çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak isimlendirilmektedir. Ergenlikle başlayan hızlı büyüme, gençlik çağının sonunda, bedensel, cinsel ve ruhsal olgunlukla biter (Yörükoğlu, 1986). Ergenlik dönemi, gelişim özellikleri içinde büyüme

hormonlarının (özellikle cinsiyet hormonlarının) etkisinde duygusal ve sosyal yönden sıkıntılı geçen bir dönemdir. Bir taraftan “Büyüdüm ben, kendi kararlarımı verebilirim.” diye anne-babaya karşı çıkılırken, diğer taraftan arkadaş etkisinde en çok olunan ve rol modeller üzerinden kimliğin oluşturulduğu bir dönemdir. Soyut düşünebilme bilişsel becerisi gelişmeye başlamıştır. Ergenlik, Freud’ a göre fırtınalı bir dönemdir (Aydın, 2008; Senemoğlu, 2013). Ergenlik döneminin başlangıcı bu araştırmanın hedefinde yer alan ortaokul öğrencilerini kapsamaktadır. Yörükoğlu (1986)’na göre 12-15 yaş arası ilk gençlik dönemi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca kızların erkeklere göre ergenliğe 1-2 yıl daha önce girdiği de hem bilimsel açıdan desteklenen hem de günlük hayatta dillendirilen bir bilgidir.

Bir toplumda kadın ve erkek cinsiyete yüklenen kişilik özellikleri, bebeklik- çocukluk döneminden itibaren bireyi çeşitli süreçlerle adeta kuşatmaktadır. “Sen kızsın, kibar ol!”, “Sen erkeksin, mıy mıy konuşma sesini yükselt, korkak olma.” söyleyişleri bireyi yetişkin hayatına hazırlar. Bireye yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin (Dökmen, 2017) ergenlik döneminde cinsiyetler üzerinde, engellenme olarak algılanan, farklı sınırlandırmaları olduğu da ortadadır. Psikolojik bakış açısına göre, öfke duygularının en genel sebebi engellenme algısıdır (Kağıtçıbaşı; Cemalcılar, 2016). Cüceloğlu, ergen yaştakilerin daha kolay öfkelenmesinin sebebini ise, hem uyum sağlama hem de farklı olma isteği taşırken yaşanan bir duygu karmaşası olarak açıklamaktadır (<http://www.dogancuceloglu.net/yazilar/520/ergenlik-ve-ofke-sorusu/> Erişim tarihi: 20.09.2018).

Ergen veya batı literatüründeki kullanımıyla “Adolescent”; içinde olduğu gelişim dönemi özelliklerine bağlı olarak bedenine odaklıdır. Aldığı kararlarda, yapmak istediklerinde akılcı olmaktan çok duygusal öfke patlamaları (çok yüksek sesle konuşma, bağırma, kapıları çarpma) yaşar. Yetişkinlere ve kurallara karşı muhalif bir yaklaşım içindedir ve hem kendi cinslerine hem de karşı cinse kendini gösterme, beğendirme arayışındadır (Yörükoğlu, 1986;

Temel; Aksoy, 2010). Arkadaş çevresinin ve kitle haberleşme araçlarının yaydığı rol modellerin etkisiyle yaşamını sürmektedir.

Sonuçta şiddet öğrenilen bir davranış olduğuna göre, çocukluktan itibaren gözlenen ve içselleştirilenler ve yetişkinliğe geçiş döneminde algılananlar, bireylerin şiddet eğilimi hakkında bilgi verebilir. Bu da belirli bir toplumun şiddet eğilimini tespitinde bir veri olarak kabul edilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet algı düzeylerini incelemektir.

Araştırmanın ana amacına paralel olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Araştırmanın katılımcıları olan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin genel şiddet algıları ile fiziksel şiddet, sözel şiddet, öfke, düşmanlık alt boyutlarındaki şiddet algıları nedir?
- 2- Araştırmanın katılımcıları olan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin genel şiddet algıları ile fiziksel şiddet, sözel şiddet, öfke, düşmanlık alt boyutlarındaki şiddet algıları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- 3- Akademik başarı seviyesi farklı okullara göre şiddet algıları farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Öğrencilerin engellenmeyle karşılaştıklarında öfke duygusunu kontrol edemeyip şiddete başvurdukları görülebilmektedir. Araştırmamızdaki katılımcılar 13-14 yaş aralığında olup bu yaş aralığı ergenlik dönemine denk gelmektedir. Öğrenciler bu fırtınalı dönemde fiziksel ve fiziksel olmayan şiddet davranışlarını içinde barındıran anti-sosyal davranışlarla ilgili çok sayıda risk faktörüne maruz kalabilmektedir. Ergenin anti-sosyal davranışlara yönelimi, ergenin saldırgan ya da şiddet içeren davranışlarda bulunma olasılığını önemli ölçüde etkiler (Siyez, 2009). Şiddet davranışlarıyla ilgili birçok erken uyarı olmasına rağmen, bu çalışmada bunlardan ikisi olan akademik başarı düzeyi ile cinsiyet değişkenleri yer almıştır.

Çanakkale Merkez ilçede yer alan ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet algı düzeylerini cinsiyet ve okul akademik başarı düzeyi değişkenleri açısından ortaya çıkarmayı konu edinen bu araştırma sonuçlarına göre; eğitimle ilgili tüm paydaşlara (eğitim yöneticileri, öğretmenler, aileler) ergenlerdeki şiddet algısıyla ilgili farkındalık kazandırması, Çanakkale’de yerel eğitim yöneticilerine, öğretmenlere ve ailelere ergenlerin algıladığı öfke, düşmanlık, sözel ve fiziksel şiddetin kontrolü ve önlenmesi konusunda harekete geçmeleri ve araştırmacılara ise algılanan şiddetin kaynakları konusunda öneriler geliştirmede katkı sağlanması beklenmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada elde edilen bulgular, öğrencilerin şiddet algılarının ne düzeyde olduğunun belirlenmesi açısından ve bu konuda alınabilecek önlemler bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- 1- 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Çanakkale Merkez ilçede yer alan (merkez köy ve özel okullar hariç) toplam 11 devlet ortaokulunda öğrenimine devam eden 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden ulaşmayı hedeflemiş ancak bir okul yönetimi katılım için olumsuz görüş beyan etmesinden dolayı 10 okulla sınırlı kalmıştır.
- 2- Bu araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Çanakkale merkez ilçesinde (köy ve özel okullar hariç) yer alan 10 devlet okulundan seçilen toplam 671 öğrenciden elde edilen verilerle sınırlıdır.
- 3- Araştırmadan elde edilecek sonuçlar kullanılan ölçme aracı olan Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği’nden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Varsayımlar

- 1- Araştırmada katılımcıların/öğrencilerin ölçek sorularını içtenlikle cevapladığı varsayılmıştır.

- 2- Seçilen örneklemin Çanakkale Merkez İlçesi'nde okuyan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin oluşturduğu evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- 3- Bu araştırmada kullanılan düşük düzeyde, orta düzeyde ve yüksek düzeyde başarılı ortaokullar sınıflaması, araştırma yapılan beş ayrı ortaokuldan birer öğretmenin ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri bölümünden iki akademisyenin uzman görüşü alınarak oluşturulmuş olup, örneklemini temsil ettiği varsayılmıştır.

Tanımlar

Araştırmada yer alan temel kavramlara ilişkin tanımlar aşağıda belirtilmektedir.

Öfke: “Öfke baskı, engellenme, hayal kırıklığı, incinme, korku, haklarımızın çiğnenmesi karşısında gösterilen duygusal bir tepkidir.” (Kulaksızoğlu, 2001).

Şiddet: “Bireyin kendisine, başkasına, belirli bir topluluk veya gruba yönelik yaralama, ölüm, fiziksel zarar, bazı gelişim bozuklukları veya yoksunluk ile sonuçlanabilen, tehdit ya da fiziksel zor kullanmadır.” (DSÖ, 2002).

Saldırganlık: Bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşındakine benimsetme çabasıdır (TDK, 2018).

Algı/Algılama: Duyu organlarının beyne ilettiği görüntü, ses, koku, tat ve dokunma verilerinin anlamlandırılmasıdır. Herkes zihnindeki tasarımlara göre algılar (Baymur, 1994).

Alanyazın

Bu bölümde, şiddet ve saldırganlık konusuyla ilgili yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmektedir.

Şiddet ve saldırganlıkla ilgili yapılan çalışmalar. Bozkurt (2010) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin (6. 7. ve 8. sınıf) şiddete yönelik tutumlarını cinsiyet, yaş, okula ait olma duygusu, akademik başarı, anne-baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırmacı alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyden seçtiği okullardaki 563 öğrenciden elde ettiği

bulgularda, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, üst yaş grubundaki öğrencilerin alt yaş grubundaki öğrencilere göre şiddete yönelik destekleyici tutum içinde oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca akademik başarı, okula ait olma duygusu ve baba eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin de şiddete yönelik destekliyi tutum içinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Akman (2010) Ankara'da ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde şiddet algısı ve okul iklimi arasındaki ilişki konusunu, cinsiyet, sınıf düzeyi, alınan başarı belgesi, aile birey sayısı, aile gelir düzeyi, annenin ve babanın eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelemiştir. Pek çok değişkenin ele alındığı çalışma şöyle özetlenebilir:

- 1- Cinsiyet, aile gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi değişkenleri bakımından anlamlı farklılık bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni bakımından erkeklerin genel şiddet ve fiziksel şiddet alt boyutundaki algıları kızlara göre daha yüksek çıkmıştır.
- 2- Sınıf düzeyi bakımından 8. sınıf öğrencilerinin şiddet algısı diğer sınıf düzeylerine göre daha yüksek çıkmıştır.
- 3- Aile gelir düzeyi açısından yüksek gelir grubu olan öğrencilerin şiddet algısının daha yüksek çıktığı bulgusuna erişilmiştir.
- 4- Anne eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin şiddet algıları, anne eğitim düzeyi düşük olan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır.
- 5- Öğrencilerin alınan başarı belgesi, aile birey sayısı, baba eğitim düzeyi değişkenleri bakımından şiddet algılarında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Özgür ve arkadaşlarının (2011) lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler adlı çalışmasında cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba çalışma durumu, gelir durumu değişkenleri bakımından lise öğrencilerinin şiddet eğilim düzeylerini incelemiştir. Cinsiyet, sınıf düzeyi, baba çalışma durumu, gelir durumu değişkenleri açısından anlamlı farklılık bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni bakımından erkeklerin şiddet eğilim düzeyleri kızlara göre daha yüksek çıkmıştır. Babası çalışmayan öğrencilerin babası çalışan öğrencilerin şiddet

eğilim ortalama puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Gelir durumu yüksek olan öğrencilerin şiddet algı düzeylerinin ise, gelir durumu az olanlara nazaran daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ayık (2014) çalışmasında ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin okul iklimi ve şiddet algılarını cinsiyet, sınıf düzeyi, belge durumu, ailedeki birey sayısı, anne-baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelemiştir. Cinsiyet değişkeni açısından birçok çalışmanın tersine kız öğrencilerin genel şiddet algısı, erkek öğrencilerin şiddet algısına göre daha yüksek çıkmıştır. Sınıf düzeyi açısından öğrencilerin şiddet algıları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Aile gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin şiddet algı düzeyleri, düşük gelirli öğrencilere nazaran daha yüksek çıktığı görülmektedir.

Çelikaş (2013) çalışmasında okullardaki şiddet ile aile içi şiddet arasındaki ilişkiyi cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim durumu, aile gelir durumu, aile tipi sosyo-demografik değişkenler bakımından incelemeyi amaçlamıştır. Cinsiyet değişkeni bakımından elde edilen sonuç, erkek öğrencilerin aile içi şiddette kız öğrencilerden daha fazla maruz kaldığıdır. Ayrıca çalışmada öğrencilerin anne-baba kaynaklı sözel ve psikolojik şiddet ile ekonomik şiddete, baba kaynaklı fiziksel ve sözel şiddete, ana-baba kaynaklı bireysel hakları kısıtlayıcı ve duygusal şiddete maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yelci (2018) ortaokul öğrencileriyle siber zorbalık ve saldırganlık ilişkisinin incelenmesi adlı çalışmasında cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Erkeklerin kızlara oranla daha yüksek saldırganlık düzeyine sahip olduğu, sınıf düzeyi bazında ise sınıf düzeyi arttıkça saldırganlık düzeyi ve saldırganlık alt boyutlarından sözel saldırganlık, fiziksel saldırganlık, dolaylı saldırganlık, öfke ve düşmanlık düzeylerinin arttığı bulgularına erişilmiştir.

Tuzgöl (1998) çalışmasında anne-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin, cinsiyet, yaş, okul türü (genel ve süper lise), anne-babanın öğrenim durumu ve ailenin gelir düzeyine göre

saldırıcılık düzeylerini incelemiştir. Çalışmada anne-baba tutumu ve cinsiyet değişkenlerinin saldırıcılık düzeyine ortak etkileri anlamlı olmamakla beraber cinsiyetin saldırıcılık düzeyine temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Farkın kaynağının hangi cinsiyet olduğunun incelenmesi sonucu, erkeklerin saldırıcılık düzeylerinin kızlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Omay (2008) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin okul iklimi algıları ile saldırıcılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi cinsiyet, anne-baba öğrenim düzeyi, anne-baba mesleği, oturduğu ev, gelir düzeyi, birlikte yaşadıkları kişi sayısı değişkenlerine incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin saldırıcılık puanlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin okul iklimi algılarının yol gösterme alt boyutunda en yüksek, davranışsal değerler alt boyutunda ise en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Okul iklimi alt boyutlarından çete aktiviteleri, cinsel taciz, cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili öğrenci algıları arttıkça saldırıcılık puanlarının arttığı gözlenmiştir. Öğrencilerin öğretmen öğrenci ilişkileri, güvenlik ve düzenlilik, idare, öğrencilerin akademik yönlendirilmesi, öğrencilerin davranışsal değerleri, yol gösterme, öğrenciler arası ilişkiler, anne, baba, toplum ve okul arası ilişkiler, ders yönetimi, öğrenci etkinlikleri ile ilgili olumlu algıları arttıkça saldırıcılık puanlarının azaldığı ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır.

Kongur (2015) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin (6. 7. 8. sınıflar) saldırıcılık düzeylerini cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne çalışma durumu, aile gelir düzeyi değişkenleri bakımından incelemiştir. Çalışmanın sonucunda ortaokul öğrencilerinin genel saldırıcılık düzeylerinin düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Fakat öğrencilerin şiddet eğilim düzeyleri sosyo demografik değişkenleri bakımından anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Arslan ve arkadaşlarının (2010) ergenlerde saldırıcılık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi adlı çalışmaları 403 ergen öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ergenlerin cinsiyet değişkenine göre saldırıcılık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre erkeklerin kızlara göre daha yüksek saldırıcılık düzeyine sahip

olduğu görülmektedir. Ayrıca çalışmada saldırganlık, kendine güvensiz yaklaşım bakımından erkeklerin kızlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülürken, probleme olumsuz yaklaşım, yapıcı problem çözme, ısrarcı-sebatkar yaklaşım bakımından ise kızların erkeklere göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmüştür.

Şelimen ve Ceylan (2018) şiddet içeren bilgisayar oyunlarının çocukların saldırganlık davranışları üzerindeki etkisini, ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmalarında örnekleme, Yalova ilinde bulunan 11 ilköğretim okulunda 7. ve 8. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan ve farklı sosyo-ekonomik çevrelerden olan 100 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada şiddet içerikli bilgisayar oyunu oynamanın çocukların saldırganlık davranışı gösterme eğilimi üzerinde anlamlı derecede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyet değişkeni bakımından erkek çocuklarının şiddetin tüm alt boyutlarında (fiziksel, sözel, düşmanlık, öfke) saldırganlık davranışı gösterme eğiliminin, kız çocuklarına göre daha fazla olduğunu göstermektedir.

Cansever (2017), ergenlerde algılanan ana-baba çatışması ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın sonucunda ergenlerin algıladığı ana-baba çatışması alt boyutları ile saldırganlık düzeyleri alt boyutlarından olan öfke, düşmanlık, fiziksel saldırganlık arasında düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunurken, sözel saldırganlık alt boyutunda ise anlamlı ilişki bulunamamıştır. Çalışmada ergenlerin toplam saldırganlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermiştir. Erkek ergenlerin saldırganlık düzeylerinin kızlara göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada ergenlerin öfke düzeylerinin, cinsiyet ve anne çalışma durumuna göre farklılık göstermezken, anne ve baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Fiziksel saldırganlık boyutunda ise cinsiyet ve baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterirken, sözel saldırganlık boyutunda cinsiyet, ana-baba eğitim düzeyi ve anne çalışma durumuna göre anlamlı farklılaşma göstermemiştir. Ergenlerin düşmanlık boyutundaki algı düzeyleri cinsiyet, anne eğitim düzeyi ve anne çalışma durumuna göre anlamlı farklılık bulunurken, baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Torun (2016) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile narsizm düzeylerinin cinsiyet, okul türü, anne eğitimi, baba eğitimi, kardeş sayısı ve gelir grubu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve saldırganlık ile narsizm düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile cinsiyet, okul türü, ebeveyn eğitimi ve gelir seviyesine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeni bakımından ortaokul öğrencilerinin toplam saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmezken erkeklerin fiziksel saldırganlık alt boyutunda ortalama puanlarının kızlara göre anlamlı ve yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin saldırganlık ve narsizm düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur.

Kayhan (2017) çalışmasında lise öğrenimine devam eden 15-18 yaş aralığında olan 261 öğrenciyle ergenlikte saldırganlık ve duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlarda fiziksel ve sözel şiddet boyutlarında cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı farklılık çıktığı bulgusuna erişilmiştir.

Dilekmen, Ada ve Alver'in (2011) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Cinsiyet, yaş, eğitim şekli, anne ve babanın hayatta olma durumu, yaşanan yerleşim merkezi, algılanan akademik başarı ve disiplin cezası alıp almama değişkenleri bakımından öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

Durmuş ve Gürkan (2005), lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri çalışmalarında lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından ele almıştır. Çalışmanın sonucunda, öğrencilerin büyük oranda okulun fiziksel eşyalarına zarar verme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Okul dışında yaralanmalara sebep olan akran kavgaları ikinci sırada yer alırken, öğrencilerin eşyalarının çalınması ya da özel eşyalarının kaybolması son sırada yer almaktadır.

Sezer, Kolaç ve Erol (2013) ise çalışmalarında bir ilköğretim okulu 4. 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisini incelemişlerdir. Çalışma sonuçlarında ilköğretim çağındaki öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin düşük olduğu, saldırganlığın anne baba kavga etme sıklığı ve ana-baba tutumu gibi değişkenlerden etkilendiğini saptamışlardır.

Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeylerinin incelendiği çalışmayı ise Sağlam ve İkiz (2017) yapmıştır. Bu çalışmada öğrencilerin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeylerinin cinsiyete, kardeş sayısına, sınıf düzeyine ve ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektedirler. Çalışmanın sonucunda okula bağlılık düzeyi azaldıkça şiddet eğilimlerinin arttığını, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre şiddet eğilimlerinin daha fazla olduğu ve 8. sınıf öğrencilerinin 5. 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre daha şiddet eğilimli oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Efiliti (2006) çalışmasında ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda katılımcıların saldırganlık puan ortalamalarında cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi ve alan türü değişkenlerine göre anlamlı farklılık tespit etmiştir.

Cengiz (2010) çalışmasında ergenlerde saldırganlık ve problem çözme ile ilgili olarak cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, ailelerinin ekonomik gelir düzeyleri ve anne-babalarının eğitim seviyelerine göre ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın sonucunda cinsiyetlere göre ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Erkek öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin, kız öğrencilerin saldırganlık düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öztürk (2008) çalışmasında 9. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini, ergenin saldırgan davranışlarının cinsiyet, okul türü, okul başarısı, anne-baba eğitim düzeyi, gelir

düzeıı, anne-baba tutumu, yaşı, arkadaşlık ilişkilerinden memnun olup-olmama, öğretmenleriyle ilişkilerinden memnun olup-olmama, aile yapısı ve devamsızlık durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri cinsiyet, okul türü, okul başarısı, anne-baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, anne-baba tutumu, yaş, arkadaşlık ilişkilerinden memnun olup-olmama, öğretmenleriyle ilişkilerinden memnun olup-olmama, aile yapısı ve devamsızlık durumuna göre farklılaştığını tespit etmiştir.

Pekel (2004), saldırganlığın bir türü olan akran zorbalığı ile ilgili yaptığı çalışmasında 5. ve 6. sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı gruplarını belirlemeyi ve bu grupları yalnızlık, sosyal statü, akademik başarı açısından karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada akran zorbalığı gösterme davranışı ve cinsiyet değişkeni bakımından gruplardaki farklılık tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla akran zorbalığı uyguladıkları ve zorba/kurban grubundaki öğrencilerin diğer akran zorbalığı grubunda yer alan öğrencilere göre daha düşük akademik başarıya sahip oldukları bulgusuna erişilmiştir.

Uzbaş ve Topçu (2010) çalışmasında ilköğretim öğrencilerini şiddet ve saldırganlık davranışları ile akademik başarıları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Saldırganlık ile Matematik-Türkçe derslerindeki notlar kıyaslandığında akademik başarı arttıkça, saldırganlık düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir. Akademik başarısı düşük olan öğrencilerin saldırgan davranışlar daha sık, akademik başarısı yüksek öğrencilerin ise saldırgan davranışları daha düşük oranda sergiledikleri görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç, okullarda saldırganlık ve şiddeti önlemeye yönelik çalışmaların aynı zamanda öğrencilerin akademik başarılarını artırmaya yönelik çabalara da hizmet edeceğini görmek açısından önemlidir.

Bacıoğlu ve Özdemir (2012) ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık davranışları ile yaş, cinsiyet, algılanan başarı ve öfke arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Öğrencilerin akademik başarısı ile saldırganlık arasında anlamlı ilişki olduğu bulgusuna erişilmiştir.

Madran (2012) Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinin Türkçe Formunun geçerlilik ve güvenilirliğini incelediği çalışmasını 220 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirmiştir. Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Çalışmada cinsiyet değişkeni bakımından sadece fiziksel boyutta anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Erkeklerin saldırganlık düzeyinin kızlara göre yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir. Ayrıca öfke ve düşmanlık alt boyutunda kadınların saldırganlık ortalama puanları erkeklere nazaran daha yüksek çıkmıştır.

Buss-Perry (1992)'nin 18-20 yaş aralığında 1253 psikoloji öğrencisiyle yaptığı çalışmada orta düzeyde saldırganlık sonucuna ulaşmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlık alt boyutlarında erkeklerin saldırganlık düzeyinin kadınlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bölüm II: Kuramsal Çerçeve

Bu başlık altında ortaokul 7.ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet algılarının incelenmesi konusunun dayandırıldığı kuramsal çerçeve açılmaya çalışılmıştır.

Şiddet ve Saldırganlık Kavramları

Alan yazında şiddet ve saldırganlık kavramlarının bazen birbirinin yerine bir başka deyişle eş anlamlı, bazen ise farklı anlamlar yüklenerek kullanıldığı gözlemlendiğinden burada kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

Şiddet

Bir insanın başka birisine psikolojik ya da fiziksel güç kullanarak saldırmaması ve kurban istemediği şeyleri yapması veya onu yapmaya zorlanması olarak tanımlanabilir. Foulquie (1994) şiddeti; taşkın, başıboş bir kuvvetin karakteri olarak tanımlar (Foulquie 1994). Bir başka tanıma göre ise “Şiddet, birini yaralamak ya da bir şeye zarar vermek amacıyla fiziksel güç kullanarak, gücün haksızca ve yasal olmayan biçimde kullanılmasıdır.” (Taşdan, 2009). Şiddet bir olgu olarak, hem bireyleri hem de toplumsal düzeni ilişkilendiren çeşitliliğe ve boyuta sahiptir. Bu sebeple hem kökeni/sebepleri hem etkenleri hem de sonuçları açısından pek çok açıdan ele alınabilir. Örneğin şiddetin boyutları olarak; birey, toplum, kitle haberleşme araçları, aile, okul sayılabilir.

Şiddet toplumsal yansımaları açısından evrensel olduğundan, Birleşmiş Milletler topluluğu bünyesinde yer alan kuruluşlar tarafından da ele alınarak incelenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü, Şiddet ve Sağlık Dünya Raporu’nda (World Report on Violence and Health- WRVH-DSÖ) şiddet, “Kendine, bir başkasına, grup veya bir topluluğa yönelik olarak; ölüme, yaralamaya, psikolojik zarara, gelişim bozukluklarına veya yoksunluklarına neden olacak şekilde fiziksel zorlama ya da güç kullanımının veya tehdidinin kasıtlı olarak uygulanması” şeklinde tanımlanmaktadır. Şiddet, güce sahip olanın uyguladığı bir davranıştır.

Bunların dışında psikologlar ve sosyal psikologlar arasında şiddet ve saldırganlık kavramları çerçevesinde uzlaşmazlık söz konusudur.¹ Kavramların kullanımı açısından farklılıklar vardır. Sosyal psikoloji bakımından şiddet, hedef kişi üzerinde yaralama, öldürme, vurma, tekmeleme, dövme, tecavüz, gasp gibi aşırı ve ölçüsüz fiziksel zarar veren bir saldırganlık davranışı olarak anlaşılmaktadır. Mutlu'ya (1997) göre şiddet, en geniş tanımıyla saldırganlıkla bağlantılı bir davranış biçimidir. Şiddet saldırganlığın bir alt grubu olup bütün şiddet olguları saldırgan kabul edilirken, bütün saldırganlık davranışları şiddet içermeyebilir (Bushman ve Huesman, 2010).

O halde saldırganlık kavramını ayrı ele almak gerekmektedir.

Saldırganlık

Saldırganlık, birine ya da bir şeye zarar veya acı vermek amacıyla yapılan davranıştır. Bir davranışın saldırgan bir davranış olup olmadığını anlayabilmek için niyete bakmak gerekir. Davranıştaki niyet zarar verme amacı taşıyorsa saldırganca bir davranış olarak tanımlanır, eğer böyle bir amaç taşımıyorsa saldırgan bir davranış sayılmaz. Saldırgan davranışlar alan yazına bakıldığında farklı sınıflandırmalar yapılarak kategorize edilmiştir.

Saldırganlık çeşitleri. Burada alan yazında farklı bilim çevrelerinde, bazı bilim insanların farklı saldırganlık çeşitlemelerine yer verilmiştir.

Fiziksel ve sözel saldırganlık. Alan yazında en sık rastlanan sınıflandırma budur. Fiziksel saldırganlık (physical aggression) vurma, dövme, tekme atma gibi gözlenebilir bedensel eylemleri karşılık gelirken; sözel saldırganlık (verbal aggression) ise bazen açıkça anlaşılmayan sözel olarak ifade edilen, dilde ortaya çıkan türde tehditleri ve hakaret türü incitici söylemleri ifade etmektedir (Coşkun ve diğ., 2012).

Bu araştırmada ölçeğine başvuru Buss (1961) ise, saldırganlığı üç farklı boyut açısından ele almıştır. Bunlar;

---

¹ Örneğin bu araştırmada veri toplamada kullanılan şiddet ölçeği başka araştırmalarda saldırganlık ölçeği adıyla yer almaktadır.

- a) Fiziksel-sözel saldırganlık,
- b) Aktif-pasif saldırganlık,
- c) Doğrudan ve dolaylı saldırganlıktır,

Fiziksel – sözel ayrımı yukarıda verildiği için burada yeniden ele alınmamıştır.

Doğrudan-dolaylı saldırganlık. Doğrudan saldırganlık (direct aggression), hedef kişinin bir başka deyişle kurban kişinin fiziki olarak ortamda mevcutken hakaret etme, aşağılayıcı konuşma gibi o kişiye gösterilen davranışlar iken; dolaylı saldırganlık (indirect aggression) ise hedef kişinin bir başka ifadeyle kurbanın ortamda yokken ona zarar vermek, sorun yaratmak üzere dedikodu yapmak ve yalan söylemek gibi davranışları kapsamaktadır (Bushman ve Huesman, 2010). Örneğin bir kişinin yüzüne bağırarak doğrudan saldırganlık sayılırken bir kişinin arkasından dedikodu, söylentiler yaymak dolaylı saldırganlık sayılır.

Araçsal saldırganlık. Bir nesneyi, bir yeri veya ayrıcalığı elde etmek amacıyla sergilenen hareketlerdir. Amaç zarar vermek değildir. Fakat amaca ulaşmak istenirken zarar verici durumlar çıkabilir (Hoy, 2015). Hedef kişiye zarar vermekten çok bazı amaçlara ulaşabilmeye yöneliktir. Örneğin, eve giren hırsızın etkisiz hale getirebilmek için kafasına şamdanla vurmaya çalışması gibi (Kağıtçıbaşı; Cemalcılar, 2016).

Düşmanlık içeren saldırganlık. Birisini incitme amaçlı sergilenen cüretkar ve doğrudan davranışlar, nedensiz saldırılardır (Hoy, 2015). Düşmanca saldırganlık (hostile aggression) kızgınlık, öfkeden ortaya çıkar ve hedefe zarar vermeyi planlar (Coşkun ve diğ., 2012). Örneğin, bazı futbol takım taraftarlarının maç sonrası birbirlerini tartaklamaları gibi. Sporda Vandalizm denen durum (Kağıtçıbaşı; Cemalcılar, 2016).

Açık saldırganlık. Düşmanlık içeren saldırganlığın fiziksel şiddet içeren bir türüdür (Hoy, 2015). Zarar vermek istediği açıkça görülür. Örneğin futbolda sadece çelme atarak rakip futbolcuyu durdurabilecekken, tekme atarak sakat kalmasına sebep olma davranışı gibi. Görünürdeki amacı aşan davranış.

İlişkisel saldırganlık. Düşmanlık içeren saldırganlığın sözlü saldırı içeren veya sosyal ilişkileri zedeleme anlamına gelen türüdür (Hoy, 2015). Hakaret etme, küfretme gibi.

Saldırganlık Kuramları

Saldırganlıkla ilgili birçok farklı kuram alan yazında yer almaktadır. Saldırganlık davranışlarının nedenlerini içsel faktörlere bağlayan kuramlar ile dışsal faktörlere bağlayan kuramlar söz konusudur. Bu görüşlerden birincisi saldırganlığı doğuştan gelen içgüdüsel bir davranış olarak açıklarken, diğeri ise sonradan kazanılmış bir davranış olarak açıklanmaktadır.

İçgüdü kuramları. İçgüdü kuramcıları bireylerde görülen saldırgan davranışları, doğuştan gelen saldırganlık içgüdüyle açıklarlar. Freud, Lorenz bu kuramın savunucuları arasındadır.

Psikanalitik kuram. Freud'a göre insan yapısının derinliklerinde, sosyalleşmemiş ve kendi çevresindekiler için saldırgan eğilimler vardır (Brenner, 1981). Freud'a göre yaşam içgüdü (eros) ve ölüm içgüdü (thanatos) olarak iki içgüdü vardır (Geçtan, 2008). Yaşam içgüdüünün en önemli türevi cinsellik, ölüm içgüdüünün en önemli türevi ise yıkıcılık ve saldırganlıktır (Doğan, 2005). Freud'a göre saldırganlık, insanın kendine dönük yıkıcı eğilimlerinin dış dünyadaki nesnelere çevrilmesidir. Çünkü insanın kendini yok etme isteği vardır ve insan bu isteğini bilinçsizce diğeri insan ve nesnelere yönelterek, yıkıcı ve saldırgan davranışlar sergiler (Karahan ve Sardoğan, 2004). Dışarıya yönelen ölüm isteği, saldırganlığın kaynağını oluşturmaktadır. Saldırganlığın dışa vurumu bir boşalım (katarsis) sağlamakta ve sonradan ortaya çıkabilecek saldırganlık ihtimalini azaltmaktadır (Brewer ve Crano, 1994; Akt. Ergür, 2015).

Etiyolojik kuram. Bir diğeri içgüdüsel kuramlardan biri de etiyolojik kuramdır. Hayvan davranışını inceleyen bu kuramın önemli temsilcilerinden biri olan Lorenz, insanda saldırganlığın içgüdüsel olduğunu savunmaktadır. Freud saldırganlığı, psikanalitik yaklaşımında yok edici bir dürtü olarak görürken, Lorenz aksine saldırganlığı yıkıcı olmaktan

çok uyum sağlayıcı bir eğilim olarak görmüştür (Coşkun ve diğ., 2012). Etiyolojik kurama göre organizmalar, türünün devamını sağlayabilmek ve en güçlü olanların varlığını koruyabilmek amacıyla saldırgan davranışlarda bulunur (Koç, 2011).

Engellenme ve saldırganlık kuramı. Saldırganlık içeren durumların ortaya çıkabilmesi için bir engellenme olması gerekiyken, engellenme duygusunun varlığı da saldırgan davranışlara yol açmaktadır (Fromm, 2011). Dollard ve arkadaşları saldırganlığı; bireyin istediği hedefe ulaşma sürecinde engellenmesi ile ortaya çıkan bir durum olarak tanımlamıştır. Freedman ve arkadaşları (1998), engellenmenin saldırganlığa yol açacağı hipotezini sınamak amaçlı deneysel çalışmalarında, iki grup çocuğa bir oda dolusu oyuncak göstermişlerdir. Birinci grubun odaya girip oyuncaklarla oynamasına önce izin verilmemiş, ardından çok kısa bir süre oynamalarına izin verilmiştir. İkinci gruptaki çocukların ise böyle bir engellenmeyle karşılaşmadan odaya alınıp oyuncaklarla oynamalarına izin verilmiştir. Engellenen gruptaki çocukların oyuncakları yere vurup duvarlara çarptıkları diğer bir deyişle yıkıcı davrandıkları görülmüştür. Oyuncaklara ulaşması engellenmeyen diğer gruptaki çocukların ise oyunlarında daha sessiz oldukları ve oyuncaklara zarar verme davranışlarının daha az olduğu gözlenmiştir. Diğer bir deyişle engellenme saldırganlığa zemin hazırlamıştır.

Biyolojik kuram. Biyolojik Kuramcılar saldırgan davranışlar üzerine, bireyin beyin ve sinir sisteminin, soyaçekimin, hormonların ve biyo-kimyasının etkilerini sorgulamışlardır. Bu alanda yapılan çalışmalarla beynin bazı bölgeleri ile saldırganlık arasında ilişkiler bulunmuştur. Ön frontal bölgenin saldırganlıkla ilişkili olduğu ve daha derin beyin bölgeleri olan hipotalamus, talamus gibi alt beyin bölgelerinde fren görevi gördüğü öne sürülmüştür (Myers, 2008; Akt. Coşkun, 2012). Kadın ve erkeklerin taşıdığı kromozomların farklı kombinasyonlarının saldırganlığa sebep verdiği şeklindedir. Her insanda bulunan 23 çift kromozomdan biride cinsiyet kromozomudur. Kromozomlar kadınlarda XX erkeklerde ise XY şeklindedir. Fakat bazı erkeklerde bu kromozom XYY şeklinde görülmektedir. Bazı bilim

insanları bu Y kromozomunun saldırganlığı artırdığını savunmaktadırlar. Yapılan bazı çalışmalarda XYY kromozomunun suç işlemiş erkeklerde daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Kuzucu, 2008). Bandura (1973)'ya göre saldırgan davranışların nedeni androjen hormonundan kaynaklanmaktadır. Androjen hormonu kas ve fiziksel olarak büyümede ve beyinsel faaliyetlerde etkili olmanın dışında, saldırganlığa da sebep olabilmektedir. Bu yaklaşımdaki araştırmacılar kandaki nörokimyasal maddeler ile saldırgan uyarıcılara duyarlılık arasındaki ilişkiyi incelemişler ve alkol alımındaki artış, testosteron hormonunun düzeyindeki artış, serotinin düzeyinde düşme olmasının saldırganlık düzeyi üzerinde arttırıcı etkisinin sonuçlarına ulaştıklarını belirtmişlerdir (Myers, 2008; Akt. Coşkun, 2012). Anlaşıldığı üzere bu kuram saldırganlığı ve şiddete yönelmeyi tamamen biyolojik yapıya bağlamış olup, buna göre erkeklerin toplumsal yaşamdaki baskın olma davranışları yapısalıdır.

Sosyal öğrenme kuramı. Biyolojik kuramlar saldırganlığın içsel duyguların dışa itilişi ile ortaya çıktığını ifade ederken, psikolojik kuramlar saldırganlığın içten dışa çekilişini ileri sürmektedir (Myers, 2008; Akt. Coşkun, 2012). Bandura'ya (2009) göre saldırganlık davranışı, gözlemsel ve taklit yoluyla öğrenilir. Bandura'nın okul öncesi çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada çocukların görebileceği şekilde oyuncak bebeği bir yetişkinin döverek oynaması sağlanarak çocukların gözlemlenmeleri sağlanmıştır. Saldırgan davranışı gözlemleyen çocuklara oyuncak bebekle oynama fırsatı verildiğinde yetişkin gibi bebeği döverek oynadıkları, saldırgan davranışı gözleme deneyimi olmayan çocukların ise oyuncak bebekle daha sakin oynadıkları görülmüştür. Taklit bir çocuğun davranışa biçim vermede önemli rol oynayan bir diğer süreçtir. Bir çocuk diğerlerini saldırgan davranırken ve saldırganlıklarını kontrol ederken gözler ve onları taklit eder. Sözle saldırmayı, bağırmanın, sevmeyi, eleştirmeyi, şiddete başvurmayı, insanlar yumruk ve taş atmayı öğrenir. Çocuklar her modeli aynı oranda taklit etmez, bazı modeller diğerlerinden daha fazla taklit edilmektedir. Ayrıca, çocuklar daha çok gördükleri kişileri taklit etmektedirler (Taylor; Peplau ve Sears, 2012). Ebeveyni

gözlemlemenin ergenlikte saldırganlığı etkilediği ve ayrıca iki ebeveyni birden şiddet sergileyen ortamlarda etkilenmenin daha fazla olduğu bulunmuştur (Stephen, Chermack ve Maureen, 1999; Akt. Coşkun, 2012).

Model alma davranışı, çocukluktan sonra yetişkinliğe geçiş dönemi olan en çok ergenlik döneminde görülmektedir. Ayrıca çalışma evreni ve örneklemini oluşturan ortaokul öğrencileri 13-14 yaş aralığı ile gelişim sürecinin ergenlik döneminde yer aldıklarından, ergenlik dönemi ve gelişim özelliklerine burada kısaca değinilmesi gerekli görülmüştür.

Ergenlik dönemi ve Ergenler

Ergenlik; fiziksel büyüme, bilişsel ve psiko-sosyal olgunlaşma ve cinsel gelişimin gerçekleştiği, çocukluktan erişkin hayata geçiş dönemidir. Fiziksel gelişimin hızlı olduğu bu dönemde ergen, yetişkinlik için bir temel oluşturacak kimlik arayışı içerisinde olmaktadır. “Ben kimim?” sorusuna bir cevap bulmak için bilinçli veya bilinçsiz çabaların harcandığı dönemdir (Öngel ve arkadaşları, 2012). Ülkemizde ergenlik ortalama olarak kızlarda 10-12, erkeklerde 12-14 yaşları arasında başlar (Akboy, 2000). Ergenlerin göstereceği gelişim evresinde aileler, genler, arkadaşlar, çevre ve toplumdaki diğer etki kaynakları rol oynamaktadır. Ergenlerin gelişimi ile ilgili bilgiler fiziksel gelişim, bilişsel gelişim ve psiko-sosyal gelişim olmak üzere üç ayrı kategoride incelenebilir.

Ergenlerin fiziksel gelişimine bakıldığında birinci evrede, buluş dönemi yer alır. Ön ergenlik olarak da adlandırılan bu dönemde yoğun fizyolojik ve hormonal değişim yaşanır. Cinsiyet hormonunun vücuttaki diğer hormonlarla birleşmesi sonucu metabolizma hızla gelişirken, boy, kilo ve hacimce artışlar hızlanır. Kızlar erkeklerden daha önce ergenliğe girdikleri için dönemin başında boy ve kilo açısından erkeklerden öndedirler. Erkeklerin fiziksel gelişiminde ise 15 yaş civarında önemli artışlar olmakta ve bedensel büyümede kızları geçmektedirler (Akboy, 2000; Yörükoğlu, 1986).

Ergenlik döneminin sonunda erkek ve kızların görünümleri yetişkin düzeyine ulaşır. Ergenlerin kısa bir zamanda yaşadığı bu yoğun büyüme, uyum sorunlarını da beraberinde getirir. Ergenlik döneminin her aşamasında ergenler, hem kendilerindeki hem de aynı cinsteki arkadaşlarında ki değişimler konusunda çok hassastır. Kendilerinde oluşan veya oluşmayan değişiklikleri aynı cins yaşlıları ile sürekli karşılaştırmaktan geri duramazlar (Aydın, 2001; Yörükoğlu, 1986).

Ergenlerin bilişsel gelişimine bakıldığında, ergen veya Türk kültüründeki adıyla yeni yetme, görüntü olarak çocukluktan hızlı çıkışa, değişen fiziksel yapıya uyum sağlamaya çalışırken, düşünme, anlamlandırma, sorgulama alanında, diğer bir deyişle bilişsel alanda da gelişme göstermeye başlar. Ergenin düşünme yapısındaki değişimi; sosyal ilişkilerini, olaylara bakış açısını ve problem çözme becerilerini etkiler. Bu dönemle birlikte ergen, soyut düşünme becerisi kazanır. Dini, siyasi, felsefi kavramlar artık ilgi alanındadır. Kendi hayat felsefesini oluşturmak adına toplumsal çevre tarafından sunulan kurallara, değerlere karşı tepkili ve sorgulayıcıdır. “Bana göre...” diye başlayan cümleleri artmıştır. Ergenlerin düşünme becerilerini inceleyen J. Piaget’e göre soyut düşünme becerisi 11-12 yaşlarında kazanılmaya başlamakta ve 16 yaşın sonunda tamamlanmaktadır. Bu dönemle birlikte ergen, bir olayı belirleyen birden fazla değişken olabileceğini düşünebilmektedir (Aydın, 2010; Yeşilyaprak, 2013; Senemoğlu, 2013; Kulaksızoğlu, 2001). İşleyişin, kural ve değerlerin göreliliği savunur. Anne-baba ve öğretmenlerin, kısaca büyüklerin söylediklerinin mutlak doğruluğu artık geride kalmıştır.

Ergenlerin psiko-sosyal gelişimi açısından bakıldığında ise, ergenlik dönemi bireyin hayatında çok önemli değişmelerin yaşandığı, fırtınalı bir dönemdir. Bu dönemle birlikte “Ben kimim? Kim olacağım?” gibi soruların doğru cevaplarını bulmaya çalışmaktadır. Ergenlerde psiko-sosyal gelişimi anlamak ve açıklamak için pek çok kuramcının ergenlik dönemi ile ilişkili görüşleri vardır. Elbette ilk akla gelen kuramcı Freud’tur.

Freud'un beş evreli Psiko-seksüel gelişim kuramının son evresi genital dönem adını alır ve bu dönem ergenliktir. Dönemde gelişim adına üzerinde durulan cinsel gelişimdir. Freuda göre bu dönemde hormonların değişimine bağlı olarak cinsel dürtüler ve bu dürtülere bağlı olarak güdüler artar (Arı, 2009; Yeşilyaprak, 2013; Senemoğlu, 2013; Kulaksızoğlu, 2001). Bu dönemde anne baba bağımlılığından kurtularak, karşı cinsten arkadaşları ile ilişkiler kurmaktadır.

Ergenlik dönemini özellikle kimlik kazanma arayışı açısından kişilik gelişimi kuramında ele alan diğer kuramcı ise Erikson'dur. Sekiz aşamalı Psiko-sosyal kişilik gelişimi kuramının 5. evresi ergenlik dönemine rast gelmektedir. Erikson ergenlik dönemindeki bunalımı, kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası olarak özetlemiştir. Bu dönemde ergen fizyolojik olgunluğa ulaşmış, cinsel devrimle çocukluktan çıkmış ve önündeki yetişkin rollerinin belirsizliği ile karşı karşıyadır. Diğer bir deyişle ne çocuk ne yetişkin olmaktadır. Erikson'a göre ergen daha önceki psiko-sosyal gelişim basamaklarını (temel güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı utanç ve kuşku, girişimciliğe karşı suçluluk ve çalışkanlığa karşı aşağılık duyguları evreleri) sentezleyerek bir kimlik bütünlüğüne ulaşma çalışır ve sosyal desteğe ihtiyacı vardır (Arı, 2009; Yeşilyaprak, 2013; Senemoğlu, 2013; Kulaksızoğlu, 2001). Yetişkin dünyasında yer almak için acelecidir. Hem çevreden kabul görmek, hem de farklı olmak ister. Kendi içinde duygusaldır ancak çevredeki yetişkinlerle sıklıkla sosyal çatışmalar yaşamaktadır. Ergenlik döneminde ergen özgürce aldığı kararları özgürce uygulamak istemektedir. Bu düşünceden hareketle ergenin kendi özgür seçimiyle inandığı gruplar içinde yer alması, grubun amaçları doğrultusunda her şeyini ortaya koyması, beklenen bir durum haline gelmektedir. Bu nedenle birey bu dönemde dahil olmak istediği gruba kendini kabul ettirebilmek için; şiddete maruz kalma, şiddet uygulama, zararlı alışkanlıklar edinebilme gibi risk alanlarına açık olduğu bir dönemdir.

Bu dönemde birçok faktör risk alanı oluşturmakla beraber cinsiyet değişkeni (erkek olma) ve akademik başarının düşük olması gibi faktörler ergenlerde görülen anti-sosyal dediğimiz risk faktörleri içerisinde yer almaktadır (Siyez, 2009). Çalışmamız da bu iki değişkeni ele aldığımız için cinsiyet ve okul akademik başarısı ile ilgili bilgilere aşağıda kısaca değinilecektir.

Okul Akademik Başarısı

Carter ve Good (1973)'a göre başarı, okul ortamında belirli bir ders ya da akademik programlardan bireyin ne derecede yararlandığının bir göstergesidir.

Okul, bireyleri gelecekteki eğitim ve meslek alanlarına yönlendiren bir topluluk örgütü olarak çalışarak ergenin geleceğini belirler (Temel ve Aksoy, 2010). İlköğretimden ortaöğretime ve ortaöğretimden yükseköğretime geçişte uygulanan merkezi sınavlarda elde edilen akademik başarılar hem öğrenciler hem de veliler açısından son derece önemlidir. Merkezi sınavlardan alınan puanlar, aynı zamanda okulların akademik başarı düzeyini belirlemede de önemli bir ölçüt sayılmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde saldırganlığın okul türüne göre (genel lise, fen lisesi, imam hatip lisesi, süper lise vb) incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır (Tuzgöl, 1998; Efiltili, 2006). Merkezi sınav sistemi sonuçlarına göre Akademik başarı düzeyi yüksek olarak nitelendirebileceğimiz Fen Lisesi, Süper Lise gibi okullarda okuyan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri genel liseler göre yüksek çıktığı görülmektedir. Okul akademik başarısı düşük düzeyde okulların şiddet algılarının okul akademik başarısı yüksek olan okullara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Bu nedenle araştırma yapılan beş ayrı okuldan birer öğretmenin ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nden iki akademisyenin uzman görüşü alınarak, okul akademik başarı düzeylerine (düşük-orta-yüksek) göre, 10 okul üç gruba ayrılmıştır. Düşük-orta-yüksek düzeyde akademik başarısı olan okul olarak üç düzey okul

grubu oluşturulmuştur. Çalışmada bu üç düzey okulda öğrenimine devam eden öğrencilerin şiddet algı düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Cinsiyet

Alan yazın incelendiğinde birçok araştırmada, cinsiyet ile saldırganlık arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Buss-Perry 1992;Tuzgöl 1998). Okul öncesi yıllarından itibaren cinsiyete göre saldırganlık farklılaşmaktadır. Erkek çocukların kızlara göre daha yüksek düzeyde fiziksel şiddet; kızların ise erkeklerle aynı seviyede veya daha fazla sözel, ilişkisel, dolaylı şiddet uyguladığı görülmüştür (Coşkun ve diğ., 2012). Cinsiyet; bireyin biyolojik yönünü temsil eder ve biyolojik yapıya karşılık gelir. Pek çok araştırmada cinsiyet hormonlarının özellikle testosteronun pek çok tür için saldırganlıkla ilişkili olduğu bulunmuştur. Sosyo-biyolojik kuramcılara göre pek çok tür için erkeğin dışıdan daha saldırgan oldu kabul edilmektedir (Dökmen, 2017). Toplumsal cinsiyet rolleri dediğimiz roller ise erkeklerin daha saldırgan olmasını, kızların da daha duygusal olarak pekiştirilmesini sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri toplumun kadın ve erkeğe atfettiği özelliklerdir. Genellikle toplum, erkeklerin daha saldırgan, bağımsız, mantıklı, hırslı özelliklere sahip olduğunu kabul ederken, kadınların ise daha pasif, çekingen, bağımlı olduğunu kabul eder (Aydın, 2005).

Sosyal öğrenme kuramcılarına göre ise cinsiyete uygun davranışlar pekiştirilerek ya da model alma yoluyla öğrenilebilir. Toplumda, atılgan ve saldırgan davranış erkek çocuklarında pekiştirilirken kız çocuklarında pekiştirilmez (Dökmen, 2017).

Bölüm III: Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet algı düzeylerini belirlemek amacıyla betimsel yaklaşımlardan biri olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, bir evren içinden seçilen bir örneklem üzerinde yapılan çalışmalar yoluyla evren genelindeki eğilim, tutum veya görüşlerin nicel olarak betimlenmesini sağlar. Araştırmacı, örneklemde elde edilen bulgular ile, evren hakkında çıkarımlarda bulunur (Creswell, 2014).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Çanakkale ilinin merkez ilçesinde yer alan MEB'e bağlı 11 devlet ortaokulunda öğrenim gören toplam 3014 7. ve 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmada kullanılacak örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde $\pm$ %5 duyarlılık için $t=2$ güven düzeyinde, $PQ=(.50)(.50)=.25$ olarak belirlenmiş ve yeterli örneklemin hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır (Balcı, 2011).

$$n = \frac{t^2(PQ) / d^2}{1 + (1/N)t^2(PQ) / d^2}$$

N=Evren Büyüklüğü

n= Örneklem Büyüklüğü

d= Tolerans düzeyi(.05 yada .01)

t=Güven düzeyinin tablo değeri (t:1.96 veya 2.58)

$PQ=(.50) (.50)=.25$ maksimum örneklem büyüklüğü için örneklem yüzdesi

$$n = \frac{2^2 \cdot 0.25 / 0,05^2}{1 + (1/3014) \cdot 2^2 \cdot 0,25 / 0,05^2} = 353$$

Görüldüğü gibi örneklem büyüklüğünün en az 353 kişiden oluşması yeterlidir. Bu çalışmada her ortaokuldan random yöntemiyle seçilen ikişer şubeden toplam 671 katılımcıya ulaşılmıştır.

Bu çalışmada araştırmacı tarafından belirlenen katılımcıların cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre demografik bilgileri Tablo 1’de belirtilmiştir.

Tablo 1

Öğrencilerin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kız	348	% 51.9
	Erkek	323	% 48.1
	Toplam	671	% 100
Sınıf Düzeyi	7.sınıf	380	% 56.6
	8.sınıf	291	% 43.4
	Toplam	671	% 100

Tablo 1’de belirtildiği gibi araştırmaya katılan öğrencilerin % 51.9’unu kız, % 48.1’ini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu nedenle araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre dengeli dağılım gösterdiği söylenebilir. Sınıf düzeyi değişkenine göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 56.6’sını 7. sınıf, % 43.4’ünü 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet algı düzeylerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada 1 adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu veri aracı öğrencilerin şiddet algı düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılan “Şiddet Algı Ölçeği”dir (EK-A).

01.03.2017- 01.06.2018 tarihleri arasında uygulanan veri toplama aracı hakkında bilgiye aşağıda yer verilmiştir.

“Aggression Questionnaire” olarak bilinen ölçek alan yazında şiddet veya saldırganlık ölçeği adı altında her iki ifade biçiminde kullanıldığı görülmektedir. Araştırmada öğrencilerin şiddet düzeylerini belirlemek amacıyla Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilip Madran (2012)’ın Türkçe’ye uyarladığı Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) kullanılmıştır. 29 madde 4 boyuttan oluşan likert tipi bir ölçektir. BPSÖ ölçeği, fiziksel şiddet, sözel şiddet, düşmanlık ve öfke olmak üzere şiddetin dört farklı boyutunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinin (BPSÖ) alt boyutlarına ait madde numaraları Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2

Şiddet Ölçeği Alt Boyutlarının Madde Sayıları ve Madde Numaraları

Alt Boyutlar	Madde Sayısı	Maddelerin Numarası
Fiziksel Şiddet	9	2, 5, 8, 11, 13, 16, 22, 25, 29
Sözel Şiddet	5	4, 6, 14, 21, 27
Öfke	7	1, 9, 12, 18, 19, 23, 28
Düşmanlık	8	3, 7, 10, 15, 17, 20, 24, 26

Tablo 2’de görüldüğü gibi fiziksel şiddet alt boyutu; başkalarına fiziksel olarak zarar verme ile ilişkili 9 soru, sözel şiddet alt boyutu; başkalarını sözel yolla incitmeyi içeren 5 soru, öfke alt boyutu; saldırganlığın duygusal boyutunu ölçmeyi hedefleyen 7 soru, düşmanlık alt boyutu ise şiddetin bilişsel boyutunu ölçmeyi hedefleyen 8 soru içermektedir. Ölçekte 9. Ve 16. Maddeler ters madde olarak puanlandırılmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 29, en yüksek puan ise 145’tir. Ölçeğin maddeleri olumsuzdan olumluya doğru Kesinlikle Katılmıyorum (1), Bazen Katılıyorum (2), Katılıyorum (3), Çoğunlukla Katılıyorum (4), Kesinlikle Katılıyorum (5) şeklinde puanlandırılmıştır.

Buss ve Perry'nin orijinal ölçeğinde iç tutarlılık katsayıları sırasıyla fiziksel saldırganlık 0.85, sözel saldırganlık 0.72, öfke 0.83, düşmanlık 0.77 ve toplam puan ise 0.89 olduğu görülmektedir.

Madran (2012) tarafından yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda, Türkçe formun, özgün formula aynı şekilde 4 faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. İç tutarlılık (Cronbach alfa) katsayısı, tüm ölçek için 0.85, fiziksel şiddet alt ölçeği için 0.78, sözel şiddet alt ölçeği için 0.48, öfke alt ölçeği için 0.71 ve düşmanlık alt ölçeği için 0.71 olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, Buss ve Perry'nin (1992) elde ettikleri tutarlılık katsayıları ile benzer şekilde yeterli olduğu görülmekle beraber en düşük alfa değeri sözel saldırganlık için elde edilmiştir. Bu çalışmalara benzer alan yazına bakıldığında 29 maddelik BSPÖ ölçeğinin üniversite öğrencileri dışında ortaokul öğrencilerinde uygulandığı görülmektedir. Akman (2010) tarafından ortaokul öğrencilerine uyguladığı şiddet ölçeğinin güvenilirlik katsayıları toplam ölçek için 0.88; alt boyutları için ise fiziksel şiddet 0.76; sözel şiddet 0.53; öfke 0.65 ve düşmanlık alt boyutu ise 0.68 olarak bulunmuştur. Örnekleme ortaokul öğrencileri olan bir başka çalışma olan Ayık (2014) araştırmasında ise şiddet ölçeğine ilişkin güvenilirlik katsayıları toplam ölçek için 0.89; alt boyutları için ise fiziksel şiddet 0.87, sözel şiddet 0.89, öfke 0.86 ve düşmanlık alt boyutu ise 0.89 olarak bulunmuştur.

Çalışmamızda Madran (2012)'in Türkçeye uyarladığı Buss-Perry saldırganlık ölçeği temel alınmakla beraber Akman'ın (2010) tezinde yer alan ortaokul öğrencilerine uyguladığı şiddet algı ölçeğinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Bu çalışmada ise BPSÖ Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısının ölçek toplam puanı için 0.86; alt boyutları için sırasıyla fiziksel şiddet için 0.73, sözel şiddet için 0.78, öfke için 0.72, düşmanlık alt boyutu için 0.75 değerlerinde olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinden aldıkları puanlara göre şiddet düzeylerini belirlemek amacıyla, ölçeğin aralık genişliği, "dizi genişliği/yapılacak grup sayısı" (Tekin,

1996) formülünden yararlanılarak hesaplanmıştır. Öğrencilerin şiddet algı düzeylerinin değerlendirilmesinde esas alınan aritmetik ortalama aralıkları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Öğrencilerin Şiddet Algı Düzeylerinin Değerlendirilmesinde Esas Alınan Aritmetik Ortalama Tablosu

Puan Aralığı	Seviye
1.00-1.80	Çok düşük
1.81-2.60	Düşük
2.61-3.40	Orta
3.41-4.20	Yüksek
4.21-5.00	Çok Yüksek

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma için Çanakkale Valiliği, İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin onayı (Ek B) alınarak, Çanakkale İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı merkezde yer alan 10 devlet ortaokulunda öğrenimine devam eden 7. ve 8. sınıf öğrencilerine “Şiddet Algı Ölçeği” uygulanmıştır. Ölçme araçları hakkında öğrencilere gerekli açıklamalar yapılarak 40 dakika süre verilmiş ve anketin gönüllü öğrenciler tarafından doldurulması sağlanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırma verilerinin analizinde “SPSS 25” kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını tespit etmek amacıyla katılımcı sayısının 30’dan fazla olduğu durumda kullanılan Kolmogorov Smirnov testi uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan verilerin normal dağılım göstermediği görülmektedir.

Ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin Şiddet Ölçeği toplam ve alt boyutları açısından dağılımına ilişkin normallik testi sonuçlarına Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4

Şiddet Ölçeği Genel ve Alt Boyutları Açısından Normallik Testi Sonuçları

Kolmogorov-Smirnov	İstatistik	Serbestlik Derecesi (df)	Anlamlılık (Sig.)
BPSÖ			
Toplam Puanları	.042	671	.006
BPSÖ Alt Boyutları			
Fiziksel Şiddet	.102	671	.000
Sözel Şiddet	.090	671	.000
Öfke	.086	671	.000
Düşmanlık	.053	671	.000

Normallik testi sonucu tespit edilen anlamlılık değerinin 0.05'ten küçük olması dağılımın normal olmadığını gösterdiğinden non-parametrik testler kullanılabilir (Büyüköztürk, 2016).

Bu araştırmada dağılımların normal olmadığı için veriler non-parametrik testlerle incelenmiştir. Başlangıçta verilerin aritmetik ortalama ve standart sapma puanları hesaplanmış, iki bağımsız grubun ortalama puanları arasındaki farklılığı test etmek için Mann-Whitney U testi, üç bağımsız grubun anlamlılık testi için Kruskal Wallis-H testi, bu gruplar arasındaki farklılıkların hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için de Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Bölüm IV: Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri ile ilgili tespit edilen bulgular sunulmaktadır.

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

“Araştırmanın katılımcıları olan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin genel şiddet algıları ile fiziksel şiddet, sözel şiddet, öfke, düşmanlık alt boyutlarındaki şiddet algıları nedir?” sorusuna yönelik öğrencilerin toplam şiddet algı ölçeğinden aldığı merkezi eğilim (mod, medyan, ortalama) ve merkezi değişim (standart sapma) puanlarına ilişkin bilgilere Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5

7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Algısı Ölçeğinden Aldığı Ortalama, Mod, Medyan ve Standart Sapma Puanları

	Katılımcı sayısı	Ortalama	Mod	Medyan	S.S.
BPSÖ Toplam Puan	671	2.70	2.93	2.65	0.64
BPSÖ Alt Boyutları					
Fiziksel Şiddet	671	2.49	1.89	2.33	0.84
Sözel Şiddet	671	2.72	2.40	2.60	0.74
Öfke	671	2.71	2.00	2.57	0.80
Düşmanlık	671	2.91	2.75	2.87	0.81

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların şiddet algı ölçeğinden aldıkları ortalama puanın 2.70 olduğu tespit edilmiştir. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet algı ortalama puanın 2.61-3.40 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Tablo 3’teki değerlendirme tablosuna bakıldığında öğrencilerin şiddet algı düzeylerinin orta düzeyde olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Alt boyutlardan elde edilen ortalama puanların ise fiziksel şiddet alt boyutu için 2.49; sözel alt boyutu için 2.72; öfke alt boyutu için 2.71; düşmanlık alt boyutu için 2.91 olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin şiddet algı ortalama puanlarının düşmanlık alt boyutunda en yüksek

seviyede, fiziksel şiddet boyutunda ise en düşük seviyede olduğu görülmektedir. Tablo 3'te yer alan aritmetik ortalama değerlendirmesine göre bakıldığında şiddet ve sözel şiddet, öfke, düşmanlık alt boyutları açısından algılarının (2.61-3.40) orta seviyede olduğu söylenebilir. Fiziksel şiddet algılarının 2.49 değerinin 1.71-2.60 değerlerinin arasında olmasından dolayı düşük seviyede olduğu söylenebilir.

7. ve 8. sınıf öğrencilerinden şiddet ölçeği maddelerine ilişkin elde edilen veriler sonucunda aritmetik ortalamalar ($\bar{X}$) ve standart sapmalar (S.S.) hakkında bilgilere Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6

Şiddet Algısına Yönelik Maddelerin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Maddeler	$\bar{X}$	SS
1. Arkadaşlarımdan bazıları çabuk kızan birisi olduğumu düşünürler.	2.31	1.28
2. Haklarımı korumak için şiddete başvurmam gerekirse, bunu yaparım.	2.59	1.48
3. İnsanlar bana özellikle nazik davrandıklarında, ne istediklerini merak ederim.	3.20	1.42
4. Arkadaşlarımla hem fikir olmadığımda, bunu açıkça söyleyebilirim.	3.68	1.33
5. Bir şeyleri kırabilecek kadar çılgınca davranışlar içerisinde olabiliyorum.	2.54	1.48
6. İnsanlar benimle aynı fikirde olmadığında, onlarla tartışmadan duramam.	2.04	1.26
7. Neden bazen çok kesin fikirli olduğumu merak ederim.	2.71	1.34
8. Bazı zamanlar insanlara vurma isteğimi kontrol edemiyorum.	2.18	1.44
9. Soğukkanlı bir insanım.	3.36	1.48
10. Arkadaşça yaklaşan yabancılara şüphe duyarım.	2.95	1.49
11. Tanıdığım insanları tehdit etmişliğim vardır.	2.01	1.37
12. Çok çabuk sinirlenirim ve sinirim çabucak geçer.	2.80	1.43
13. Yeterince tahrik edildiğimde başka bir insana vurabilirim.	2.46	1.48
14. İnsanlar bana kızdığında onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim.	3.14	1.40
15. Bazen kıskançlıktan içim içimi yer.	2.72	1.61
16. Bir insana vurmak için iyi bir sebep olamayacağımı düşünürüm.	3.12	1.51
17. Bazen hayatın bana gülmediğini düşünüyorum.	3.14	1.49
18. Öfkemi kontrol etmekte sorunlarım var.	2.35	1.48
19. Hayal kırıklığına uğradığımda, sinirlenirim.	3.05	1.46
20. Bazen insanların arkamdan güldüklerini hissediyorum.	2.87	1.44
21. İnsanlarla sık sık aynı fikirde olmadığımı görüyorum.	2.51	1.25
22. Eğer birisi bana vurursa ben de ona vururum.	3.05	1.49
23. Kendimi bazen patlamaya hazır bomba gibi hissedirim.	2.87	1.49
24. Bazı insanlar bana her zaman şanslıymış gibi gözüküyor.	3.09	1.41
25. Beni kavga edinceye kadar sıkıştıran insanlar var.	2.38	1.50
26. "Arkadaşlarımdan" benim hakkımda arkamdan konuştuklarını biliyorum.	2.63	1.49
27. Arkadaşlarım bir dereceye kadar tartışmacı olduğumu söylerler.	2.23	1.32
28. Bazen iyi bir sebep olmaksızın hiddetlenirim.	2.24	1.36
29. Kavgacı bir kişiliğim vardır.	2.07	1.38

Öğrencilerin ölçekte yer alan maddelere verdikleri cevaplara ilişkin her maddenin aritmetik ortalama ve standart sapmalarına bakıldığında en çok katıldıkları maddenin “Arkadaşlarımla hem fikir olmadıgımda, bunu açıkça söyleyebilirim” (3.68 ± 1.33) olduğu tespit edilmiştir. Bu madde ölçeğin sözel şiddet boyutunu ölçen maddelerden biridir. Öğrencilerin en az katıldıkları ise “Tanıdığım insanları tehdit etmişliğim vardır.” maddesidir (2.01 ± 1.37). Dolayısıyla öğrencilerin en az katıldıkları maddenin fiziksel şiddet boyutunda yer aldığı görülmektedir.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

“Araştırmanın katılımcıları olan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin genel şiddet algıları ile fiziksel şiddet, sözel şiddet, öfke, düşmanlık alt boyutlarındaki şiddet algıları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yönelik öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre Şiddet Algı Ölçeğinden aldıkları puanlar Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7

7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Algı Ölçeğine İlişkin Verilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması (S.O.)	Sıra Toplamı	U	p
BPSÖ	Kız	348	335.42	116724.50	55998.500	.935
	Erkek	323	336.63	108731.50		
BPSÖ Alt Boyutları						
Fiziksel Şiddet	Kız	348	314.63	109491.50	48765.500	.003*
	Erkek	323	359.02	115964.50		
Sözel Şiddet	Kız	348	335.20	116651.00	55925.000	.912
	Erkek	323	336.86	108805.00		
Öfke	Kız	348	352.50	122668.50	50461.500	.022*
	Erkek	323	318.23	102787.50		
Düşmanlık	Kız	348	344.64	119934.00	53196.000	.230
	Erkek	323	326.69	105522.00		
	Toplam	671				

* p<0.05

Tablo 7'ye bakıldığında erkek öğrencilerinin (S.O.=336.63) kız öğrencilerin (S.O.=335.42) sıra ortalamasından yüksek olsa da, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinin Fiziksel Şiddet alt boyutundan cinsiyet değişkenine göre aldıkları puanlar Mann Whitney U testi sonuçlarına göre bakıldığında erkek öğrencilerin (S.O.=359.02) kız öğrencilerin (S.O.=314.63) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin fiziksel şiddet algı düzeyleri kız öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde olduğu

tespit edilmiştir. Fiziksel şiddet boyutunun cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinin Sözel Şiddet alt boyutundan cinsiyet değişkenine göre aldıkları puanlar Mann Whitney U testine göre bakıldığında, erkek öğrencilerin (S.O.=336.86) kız öğrencilerin (S.O.=335.20) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinin Öfke alt boyutundan cinsiyet değişkenine göre aldıkları puanlar Mann Whitney U testine göre bakıldığında kız öğrencilerin (S.O.=352.50) erkek öğrencilerin (S.O.=318.23) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Kız öğrencilerin öfke boyutundaki algısı erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Öfke boyutunda cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı farklılığa ulaşılmıştır.

Öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinin Düşmanlık alt boyutundan cinsiyet değişkenine göre aldıkları puanlar Mann Whitney U testine göre bakıldığında kız öğrencilerin (S.O.=344.64) erkek öğrencilerin (S.O.=326.69) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Düşmanlık boyutundaki şiddet algısında cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı farklılığa ulaşılmamıştır.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

“Akademik başarı seviyesi farklı okullara göre şiddet algıları farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yönelik yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Şiddet Algı Ölçeği Puanlarının Okul Akademik Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıra Ort.	<i>sd</i>	X^2	p
BPSÖ	Düşük	182	345.16	2	11.367	0.003*
	Orta	223	364.06			
	Yüksek	266	306.21			
BPSÖ Alt Boyutları						
Fiziksel Şiddet	Düşük	182	356.17		7.013	0.030*
	Orta	223	348.34			
	Yüksek	266	311.86			
Sözel Şiddet	Düşük	182	332.80		2.229	0.328
	Orta	223	351.22			
	Yüksek	266	325.43			
Öfke	Düşük	182	349.58		14.232	0.001*
	Orta	223	365.41			
	Yüksek	266	302.05			
Düşmanlık	Düşük	182	333.71		7.316	0.026*
	Orta	223	362.66			
	Yüksek	266	315.22			
	Toplam	671				

* $p < 0.05$

Tablo 8’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin genel şiddet algı puanlarının okul akademik başarı düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2=11.367$; $p < 0.05$). Kruskal Wallis-H sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan

kaynaklandığını belirlemek amacıyla Mann Whitney-U testi uygulanarak ulaşılan veri analizi sonuçlarına Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9

7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Genel Şiddet Algı Ölçeği Puanlarının Okul Akademik Başarı Düzeyi (Düşük-Orta, Orta-Yüksek, Düşük-Yüksek) Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması (S.O.)	Sıra Toplamı	U	p
BPSÖ	Düşük	182	197.77	35994.00	19341.000	.416
	Orta	223	207.27	46221.00		
	Orta	223	268.79	59940.50	24353.500	.001*
	Yüksek	266	225.05	59864.50		
	Düşük	182	238.89	43478.50	21586.500	.052
	Yüksek	266	214.65	57097.50		

* p<0.05

Tablo 9’a bakıldığında akademik başarıları düşük olan okulun (S.O.=197.77) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi orta düzeyde olan okulun (S.O.=207.27) sıra ortalamasından düşük olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Akademik başarı düzeyi orta olan okulun (S.O.=268.79) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi yüksek düzeyde olan okulun (S.O.=225.05) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0.05$; $p=.001$). Bir başka deyişle akademik başarı seviyesi orta düzeyde olan okulun öğrencilerinin şiddet algı düzeyleri akademik başarı seviyesi yüksek düzeyde olan okulun öğrencilerine göre daha yüksektir. Akademik başarı düzeyi düşük olan okulun ise (S.O.=238.89) sıra ortalamasının akademik başarı düzeyi yüksek düzeyde olan okulun (S.O.=214.65) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p<0.05$ $p=.052$). Fakat elde edilen $p=0.052$

değerinin anlamlılık düzey sınırına ($p<0.05$) yakın olduğu görülmektedir. Bu durumun araştırmada akademik başarı düzeyi düşük okul grubunda yer alan öğrenci sayısının az olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir ($N=182$).

Öğrencilerin şiddet alt boyutları açısından okul akademik başarı düzeyine göre yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında fiziksel şiddet ($p=.03$; $p<0.05$), öfke ($p=.001$; $p<0.05$), düşmanlık ($p=.026$; $p<0.05$) alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Kruskal Wallis-H Testi sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında farklılığın olduğunu tespit etmek amacıyla Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

Öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinin fiziksel şiddet, öfke, düşmanlık alt boyutlarından okul akademik başarı düzeyi (düşük-orta, orta-yüksek, düşük-yüksek) değişkenine göre aldıkları puanlar Mann Whitney U testine göre Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10

7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Fiziksel Şiddet, Öfke, Düşmanlık Alt Boyutlarına İlişkin Verilerinin Okul Akademik Başarı Düzeyi (Düşük-Orta, Orta-Yüksek, Düşük-Yüksek) Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması (S.O.)	Sıra Toplamı	U	p
Fiziksel Şiddet	Düşük	182	205.82	37459.00	19780.000	.661
	Orta	223	200.70	44756.00		
	Orta	223	259.64	57899.00	26395.000	.036*
	Yüksek	266	232.73	61906.00		
Öfke	Düşük	182	241.85	44017.50	21047.500	.019*
	Yüksek	266	212.63	56558.50		
	Düşük	182	197.73	35987.00	19334.000	.412
	Orta	223	207.30	46228.00		
Düşmanlık	Orta	223	270.11	60235.50	24058.500	.000*
	Yüksek	266	223.95	59569.50		
	Düşük	182	243.35	44289.00	20776.000	.011*
	Yüksek	266	211.61	56287.00		
Düşmanlık	Düşük	182	194.15	35336.00	18683.000	.169
	Orta	223	210.22	46879.00		
	Orta	223	264.44	58969.50	25324.500	.005*
	Yüksek	266	228.70	60835.50		
	Düşük	182	231.05	42052.00	23013.000	.375
	Yüksek	266	220.02	58524.00		

* p<0.05

Tablo 10'a bakıldığında fiziksel şiddet alt boyutunda akademik başarısı düzeyi düşük olan okulun (S.O. =205.82) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi orta düzeyde olan okulun (S.O.=200.70) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Akademik başarısı düzeyi orta olan okulun (S.O. =259.64) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi yüksek düzeyde olan okulun (S.O.=232.73) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0.05$; $p=.036$). Bir başka deyişle akademik başarı seviyesi orta düzeyde olan okulun öğrencilerinin fiziksel şiddet algı düzeyleri, akademik başarı seviyesi yüksek düzeyde olan okulun öğrencilerine göre daha yüksektir. Akademik başarısı düzeyi düşük olan okulun ise (S.O.=241.85) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi yüksek düzeyde olan okulun (S.O.=212.63) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0.05$; $p=.019$). Bir başka deyişle akademik başarı seviyesi düşük düzeyde olan okulun öğrencilerinin fiziksel şiddet algı düzeyleri akademik başarı seviyesi yüksek düzeyde olan okulun öğrencilerine göre daha yüksektir.

Öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinin öfke alt boyutundan okul akademik başarı düzeyi (düşük-orta) değişkenine göre aldıkları puanlar Tablo 10'a göre incelendiğinde akademik başarısı düzeyi düşük olan okulun (S.O.=197.73) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi orta düzeyde olan okulun (S.O.=207.30) sıra ortalamasından düşük olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinin öfke alt boyutundan okul akademik başarı düzeyi (orta-yüksek) değişkenine göre aldıkları puanlara bakıldığında akademik başarı düzeyi orta olan okulun (S.O.=270.11) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi yüksek düzeyde olan okulun (S.O.=223.95) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0.05$; $p=.000$). Bir başka deyişle akademik

başarı seviyesi orta düzeyde olan okulun öğrencilerinin öfke algı düzeyleri, akademik başarı seviyesi yüksek düzeyde olan okulun öğrencilerine göre daha yüksektir.

Öfke alt boyutunda okul akademik başarı düzeyi düşük olan okulun ise (S.O.=243.35) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi yüksek düzeyde olan okulun (S.O.=211.61) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0.05$; $p=.011$). Bir başka deyişle akademik başarı seviyesi düşük düzeyde olan okulun öğrencilerinin öfke algı düzeyleri akademik başarı seviyesi yüksek düzeyde olan okulun öğrencilerine göre daha yüksektir.

Tablo 10'da öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinin düşmanlık alt boyutunda okul akademik başarı düzeyi (düşük-orta) değişkenine göre aldıkları puanlar incelendiğinde akademik başarı düzeyi düşük olan okulun (S.O.=194.15) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi orta düzeyde olan okulun (S.O.=210.22) sıra ortalamasından düşük olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinin düşmanlık alt boyutundan okul akademik başarı düzeyi (orta-yüksek) değişkenine göre aldıkları puanlara bakıldığında akademik başarı düzeyi orta olan okulun (S.O.=264.44) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi yüksek düzeyde olan okulun (S.O.=228.70) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0.05$; $p=.005$). Bir başka deyişle akademik başarı seviyesi orta düzeyde olan okulun öğrencilerinin düşmanlık algı düzeyleri, akademik başarı seviyesi yüksek düzeyde olan okulun öğrencilerine göre daha yüksektir.

Öğrencilerin Şiddet Algı Ölçeğinin düşmanlık alt boyutundan okul akademik başarı düzeyi (Düşük-Yüksek) değişkenine göre aldıkları puanlara bakıldığında akademik başarı düzeyi düşük olan okulun (S.O.=231.05) sıra ortalamasının, akademik başarı düzeyi yüksek düzeyde olan okulun (S.O.=220.02) sıra ortalamasından yüksek olduğu, sıra ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0.05$; $p=.375$).

Bölüm V: Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, elde edilen bulgularla ilgili olarak tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Tartışma

1. Araştırmaya katılan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin genel şiddet algısının incelendiği bu çalışmada, genel şiddet algı düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Cansever (2017)'in ergenlerle yapmış olduğu çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Cansever (2017) araştırmasında genel saldırganlık düzeyini orta düzeyde bulmuştur. Aynı sonuçlara ulaşılmasının nedeni örneklem benzerliğine bağlanabilir. Ayrıca Şiddet Algı Ölçeğinde katılımcıların en çok katıldıkları maddenin sözel boyutta, en az katıldıkları maddenin ise fiziksel boyutta olduğu görülmektedir.
2. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinde şiddetin alt boyutları incelendiğinde düşmanlık alt boyutunda en yüksek, fiziksel şiddet alt boyutunda en düşük şiddet algı ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir. Alan yazında farklı sonuçlara da rastlanmıştır. Şelimen (2016), yapmış olduğu araştırmasında en yüksek aritmetik ortalama olarak sözel saldırganlık, en düşük aritmetik ortalama olarak düşmanlık alt boyutunda olduğunu tespit etmiştir. Buss ve Perry (1992)'nin şiddetin alt boyutlarından sözel ve fiziksel şiddet boyutunun davranışsal, öfke boyutunun duyuşsal, düşmanlık boyutunun ise bilişsel bileşenini temsil ettiği üçlü sınıflandırmalarından yola çıkılarak 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin en düşük davranışsal, en yüksek ise bilişsel boyutta şiddet algılarının olduğu söylenebilir.
3. Araştırmaya katılan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin genel şiddet algı düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgili yapılan bu çalışmada anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Akman (2010), Tuzgöl (1998),

Ayık (2014) ve Bozkurt (2010)'un çalışmalarında genel şiddet algı düzeyinde cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı farklılık bulunmuştur.

4. Şiddetin alt boyutlarından fiziksel şiddet ve öfke boyutlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Çalışmada fiziksel şiddet alt boyutunda erkeklerin kızlara göre şiddet algı düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç; alan yazındaki Tuzgöl (1998), Buss ve Perry (1992), Efilti (2006), Akman (2010), Madran (2012) ve Yelci (2018)'in araştırmalarındaki sonuçlarla paralellik göstermektedir. Bu sonucun çıkmasında toplumsal cinsiyet rol beklentilerinin etkili olduğu söylenebilir. Toplumumuzda kız çocuklarının daha sakin ve uysal olması beklenirken, erkek çocuklarının ise güçlü ve kuvvetli olması beklenir. Bu nedenle erkeklerin saldırgan davranışları pekiştirilmektedir. Bir başka neden de sosyo-biyologların cinsiyet hormonlarının saldırganlıkla ilişkili olmasına bağlanması olup, pek çok canlı türünde erkeklerin dişiden daha saldırgan olması delil gösterilmiştir (Dökmen, 2017). Öfke boyutunda kız öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar görülmüştür. Ayık (2014) da çalışmasında aynı sonuçlara ulaşmıştır. Akman (2010) ise araştırmasında bu çalışmadan farklı olarak öfke alt boyutunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulamamıştır. Buss-Perry (1996)'nin şiddetin alt boyutlarından sözel ve fiziksel şiddet boyutunu davranışsal, öfke boyutunun duyuşsal, düşmanlık boyutunun ise bilişsel bileşenini temsil ettiği üçlü sınıflandırmasına göre erkeklerde davranışsal boyutta; kızlarda ise duyuşsal boyutta şiddet algılarının yüksek olduğu söylenebilir.
5. Akademik başarı seviyesi farklı okullara devam eden 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet algılarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Orta düzeyde akademik başarıya sahip okulda öğrenim gören öğrencilerin şiddet algı düzeylerinin üst düzeyde akademik başarıya sahip okulda öğrenim gören öğrencilerin şiddet algı

düzeylerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda elde edilen bu sonucun Bozkurt (2010)'un araştırmasında elde ettiği akademik başarısı düşük öğrencilerin daha fazla şiddet yanlısı olduğu bulgusuyla paralellik gösterdiği söylenebilir. Tuzgöl (1998) araştırmasında okul türünün saldırganlık düzeyine temel etkisi incelenerek, genel lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin süper lise öğrencilerinden daha yüksek olduğu bulgusuna erişmiştir. Bir başka ifadeyle okul akademik başarı seviyesi yüksek olan okulun öğrencilerinin şiddet algı düzeylerinin okul akademik başarı seviyesi düşük olan okula göre daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Süper liselere yerleşen öğrencilerin akademik başarılarına göre alındığı göz önünde bulundurulunca çalışmamızdaki okul akademik başarı düzeyi yüksek okuldaki öğrencilerin şiddet algılarının daha düşük düzeyde olduğu sonucuyla paralellik gösterdiği söylenebilir.

Sonuç

1. Bu çalışmada elde edilen sonuçlara bakıldığında 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin genel şiddet algı düzeyleri ile sözel şiddet, öfke ve düşmanlık alt boyutlarındaki şiddet algı düzeylerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Fiziksel şiddet alt boyutunda ise öğrencilerin şiddet algı düzeylerinin düşük seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
2. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin cinsiyet değişkeni bakımından genel şiddet algıları ile sözel şiddet ve düşmanlık alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmezken, fiziksel şiddet ve öfke alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin fiziksel şiddet algı düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öfke alt boyutun da ise cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin öfke boyutundaki şiddet algıları erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir.

3. Akademik başarı seviyesi farklı okullara devam eden 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet algı düzeyi ile fiziksel şiddet, öfke ve düşmanlık alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Akademik başarı seviyesi orta düzeyde olan okullar grubundaki öğrencilerin şiddet algı düzeylerinin, akademik başarı seviyesi yüksek olan okulların öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca fiziksel şiddet ve öfke alt boyutunda akademik başarı seviyesi düşük düzeyde olan okullar grubundaki öğrencilerin şiddet algı düzeylerinin, akademik başarı seviyesi yüksek olan okulların öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik olarak iki farklı öneri grubu oluşturulmuştur.

Araştırmacılara yönelik öneriler.

1. Bu çalışma Çanakkale Merkez İlçe Ortaokullarında 7. ve 8. sınıf öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Ergenlerin şiddet eğilimlerini anlamak için, tüm ortaokul sınıf seviyelerinde (5. 6. 7. 8. sınıf) uygulanabilir. Çanakkale İli üzerinde örneklem genişletilebilir veya başka illerde de çalışma yapılabilir.
2. Bu çalışmanın fiziksel şiddet boyutunda erkek öğrencilerin şiddet puanının kız öğrencilerden yüksek çıkması, öfke boyutunda ise kızların erkeklerden yüksek puan alması, diğer bir ifadeyle duygusal boyutta kızların öne çıkması toplumsal cinsiyet rol beklentilerinden kaynaklanıyor olabilir. Bu sebeple öğrencilerin şiddet eğilimi ile toplumsal cinsiyet algısı arasındaki ilişkiyi sorgulayabilecek araştırmalar yapılabilir.

Uygulayıcılara yönelik öneriler.

1. Şiddetin giderek tırmandığı çağımızda, okullarda psikolojik danışmanlar tarafından şiddet eğilimi tespit çalışması yapılabilir. Her okulun genel şiddet eğilimi ve alt

boyutları hakkında bilgi elde edinilmesi sağlanabilir. Elde edilen veriler ışığında her okul kendi şiddet risk haritasını oluşturularak, en çok hangi şiddet boyutunda sıkıntı görülüyorsa, o boyutla ilgili azaltma ve önleme çalışmaları yapılabilir.

2. Yerel eğitim yöneticilerin, öğretmenlerin ve ailelerin, ergenlerin algıladığı öfke, düşmanlık, sözel ve fiziksel şiddet düzeyi hakkında farkındalık kazanmaları sağlanabilir.
3. Eğitimle ilgili tüm paydaşlara (eğitim yöneticileri, öğretmenler, aileler) öfke kontrolü ve önlenmesi konusunda eğitim seminerleri verilebilir.

Kaynakça

- Akboy, R. (2000). *Eğitim psikolojisi*. İzmir: Mikro Yayınları.
- Akman, Y. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin şiddet ve okul iklimi arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Arı, R. (2009). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 4. Basım.
- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E. ve Saygın, Y. (2010). Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. *Elementary Education Online*, 379-388.
- Aydın, A. (2001). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları, 3. Baskı.
- Aydın, A. (2008). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi, 9. Baskı.
- Aydın, A. (2010). *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretim*. Ankara: Pegem Akademi, 11. Baskı.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi*. Ankara: Nobel Basımevi. 2. Baskı.
- Ayık, İ. (2014). *Ortaokullarda şiddet ve okul iklimi arasındaki ilişki (Konya ili örneği)*. Yüksek lisans tezi. Mevlana Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Bacıoğlu, S. D. ve Özdemir, Y. (2012). *İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasındaki ilişkiler*. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt:2, Sayı: 2, 169-187.
- Balcı, A. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bandura, A. (1973). *Agression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (2009). *A social theory of personality*. In A. P. ve Oliver, P.J. (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (ed.) (pp.197-218). Lawrence, New York: The Guilford Press. 197-218.
- Baymur, F. (1994). *Genel psikoloji*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 11. Baskı.
- Bozkurt, H. (2010). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin şiddete yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.

- Brenner, G. (1981). *Psikanalizin temelleri*. (Çev. Y. Savaşır, I. Savaşır). Ankara: Sinir Ve Ruh Sağlığı Yayınları.
- Bushman, B. ve Huesmann, L. (2010). *Aggression*. Fiske, S.T., Gilbert, D.T. and Lindzey, G. (ed.), Handbook of social psychology, 5th Edition, John Wiley & Sons, New York, 833-863.
- Buss, A. (1961). *The psychology of aggression*. New York: Wiley.
- Buss, A. ve Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 452-459.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cansever, D. (2017). *Ergenlerde algılanan ana baba çatışması ile saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Antalya.
- Carter, V. ve Good, E. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw Hill Book. 4. Baskı.
- Cengiz, S. (2010). *Ergenlerde saldırganlık ve problem çözme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Coşkun, H., Talas, M., Şenol, D., Köksalan, B., Karadayı, E., Curun, F., . . . Gündoğdu, R. (2012). *Sosyal psikoloji*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Creswell, J. (2014). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çev. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Cüceloğlu, D. (2009). *Ergenlik ve öfke sorusu*. Erişim tarihi: 20.09.2018.
<http://www.dogancuceloglu.net/yazilar/520/ergenlik-ve-ofke-sorusu/> adresinden alındı
- Çelikleş, M. (2013). *Okuldaki şiddet olayları ile aile içi şiddet ilişkisi*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Dilekmen, M., Ada, Ş. ve Alver, B. (2011). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2): 927-944.
- Doğan, İ. (2011). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Doğan, O. (2005). *Spor psikolojisi*. Adana: Nobel Kitabevi.

- Dökmen, Z. Y. (2017). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- DSÖ. (2002). *World report on violence and health*. WHO: Erişim tarihi: 20.12.2018.
https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/ adresinden alındı
- Durmuş, E. ve Gürkan, U. (2005). Lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (3), 253-269.
- Efiliti, E. (2006). *Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık, denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Doktora tezi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Ergür, G. (2015). *Şiddet içerikli bilgisayar oyunu oynayan ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık eğilimlerinin ve benlik saygı düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Arel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Foulquie, P. (1994). *Pedagoji sözlüğü*. (Çev. Cenap Karakaya). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Freedman, J., Sears, D. ve Carlsmith, J. (1998). *Sosyal psikoloji*. (Çev:A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- Fromm, E. (2011). *İnsandaki yıkıcılığın kökenleri*. (Çev. S.Alpagut). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Geçtan, E. (2008). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Hoy, A. W. (2015). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2016). *Dünden bugüne insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Kitabevi, 16. Baskı.
- Karahan, F. ve Sardoğan, M. (2004). *Psikolojik danışma ve psikoterapide kuramlar*. Samsun: Deniz Kültür.
- Kayhan, H. (2017). *Ergenlikte saldırganlık ve duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kızılcılık, S. (1992). *Sosyoloji sözlüğü*. Konya: Göksu Matbaası.
- Koç, B. (2011). *Okullarda şiddet*. (İkinci baskı). İstanbul: e Yazı.

- Kongur, D. (2015). *İlköğretim 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurtkan, A. (1987). *Eğitim sosyolojisi*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, 4. Baskı.
- Kuzucu, Y. (2008). *Küçükler için büyüklere çocuk ve ergen ruh sağlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. SS:185-203.
- Madran, H. D. (2012). Buss-Perry saldırganlık ölçeği'nin (BPSÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23.
- Mutlu, E. (1997). Televizyon, çocuklar ve şiddet. *İletişim Fakültesi Dergisi*, s. 41-75.
- Omay, H. (2008). *İlköğretim okulları öğrencilerinin okul iklimi algıları ile saldırganlık ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Öngel, K., A. Parlaz, E., Tekgül, N. ve Karademirci, E. (2012). Ergenlik dönemi: Fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2).
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Baysan-Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
- Öztürk, N. (2008). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.
- Pekel, N. (2004). *Akran zorbalığı grupları arasında sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Sağlam, A. ve İkiz, F. E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online* (<http://ilkogretim-online.org.tr>), 16(3), 1235-1246.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Yargı Yayınları.

- Sezer, A., Kolaç, N. ve Erol, S. (2013). Bir ilköğretim okulu 4, 5, ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 4, 184-190.
- Siyez, D. (2009). *Ergenlerde problem davranışlar: Okul temelli önleme çalışmaları ile ilgili uygulama örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şelimen, M. ve Ceylan, H. (2018). Şiddet içeren bilgisayar oyunlarının çocukların saldırganlık davranışı üzerindeki etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 60.
- Taşdan, D. (2009). *Çocuk ve şiddet*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Taylor, S., Peplau, L. ve Sears, D. (2012). *Sosyal psikoloji*. (Çev. Ali Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- TDK. (2018). *Türk Dil Kurumu*. Erişim tarihi: 29.12.2018: <http://tdk.gov.tr/> adresinden alındı
- Tekin, H. (1996). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Temel, Z. F. ve Aksoy, A. B. (2010). *Ergenlik ve gelişimi: Yetişkinliğe ilk adım*. Ankara: Nobel Yayıncılık. 3.Baskı.
- Torun, Z. (2016). *Ortaokul öğrencilerinde saldırganlık ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gaziantep.
- Tuzgöl, M. (1998). *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Uzbaş, A. ve Topçu Kabasakal, Z. (2010). İlköğretim okullarında saldırganlık ve şiddet davranışlarının yaygınlığı. *İlköğretim Online*, 9(1), 93-105.
- Uzman, E. (2005). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Yelci, H. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık ile saldırganlık ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yeşilyaprak, B. (2013). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Yörükoğlu, A. (1986). *Gençlik çağı: Ruh sağlığı ve ruhsal sorunları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı.

Ekler

Ek A Şiddet Algısı Ölçeği

Bu bölümde şiddet davranışları ile ilgili ifadeler yer almaktadır.

Aşağıda verilen cümlelerin hiçbirinin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Her cümle ile ilgili görüş, kişiden kişiye değişebilir. Bu nedenle vereceğiniz cevaplar sizin görüşünüzü yansıtmalıdır. Lütfen her bir cümleyi okuduktan sonra size en uygun seçeneği ilgili kutucuğu (X) koyarak işaretleyiniz.		Kesinlikle Katılmıyorum	Bazen Katılıyorum	Katılıyorum	Çoğunlukla Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Arkadaşlarımdan bazıları çabuk kızan birisi olduğumu düşünürler.					
2	Haklarımı korumak için şiddete başvurmam gerekirse, bunu yaparım.					
3	İnsanlar bana özellikle nazik davrandıklarında, ne istediklerini merak ederim.					
4	Arkadaşlarımla hem fikir olmadığımda, bunu açıkça söyleyebilirim.					
5	Bir şeyleri kırabilecek kadar çılgınca davranışlar içerisinde olabiliyorum.					
6	İnsanlar benimle aynı fikirde olmadığında, onlarla tartışmadan duramam.					
7	Neden bazen çok kesin fikirli olduğumu merak ederim.					
8	Bazı zamanlar insanlara vurma isteğimi kontrol edemiyorum.					
9	Soğukkanlı bir insanım.					
10	Arkadaşça yaklaşan yabancılara şüphe duyarım.					
11	Tanıdığım insanları tehdit etmişliğim vardır.					
12	Çok çabuk sinirlenirim ve sinirim çabucak geçer.					
13	Yeterince tahrik edildiğimde başka bir insana vurabilirim.					
14	İnsanlar bana kızdığında. Onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim.					
15	Bazen kıskançlıktan içim içimi yer.					
16	Bir insana vurmak için iyi bir sebep olamayacağını düşünürüm.					
17	Bazen hayatın bana gülmediğini düşünüyorum.					
18	Öfkemi kontrol etmekte sorunlarım var.					
19	Hayal kırıklığına uğradığımda, sinirlenirim.					
20	Bazen insanların arkamdan güldüklerini hissediyorum.					
21	İnsanlarla sık sık aynı fikirde olmadığımı görüyorum.					
22	Eğer birisi bana vurursa ben de ona vururum.					
23	Kendimi bazen patlamaya hazır bomba gibi hissederim.					
24	Bazı insanlar bana her zaman şanslıymış gibi gözüküyor.					
25	Beni kavga edinceye kadar sıkıştıran insanlar var.					
26	“Arkadaşlarımmın” benim hakkımda arkamdan konuştuklarını biliyorum.					
27	Arkadaşlarım bir dereceye kadar tartışmacı olduğumu söylerler.					
28	Bazen iyi bir sebep olmaksızın hiddetlenirim.					
29	Kavgacı bir kişiliğim vardır.					

Anket Bitmiştir. Teşekkür Ederiz

Ek B İzin Belgesi

T.C.
ÇANAKKALE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 60305806-44-E.4451382
 Konu: Anket Çalışması

01.03.2018

MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ÇANAKKALE

İlgi : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 22/02/2018 tarihli ve 1800028945 sayılı yazısı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Ahu GÜDÜCÜ tarafından "Ortaokul Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları ile Şiddet Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması" konulu tez çalışması kapsamında, 2018 Mart-Nisan-Mayıs- Haziran ayları arasında, ekte adı geçen okullarda öğrenim gören öğrencilere yönelik anket çalışması yapılma isteği ilgi yazısıyla teklif edilmekte olup, Müdürlüğümüz Anket-Araştırma İnceleme Komisyonunca incelenerek uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Olurlarınıza arz ederim.

Işıl KORKMAZ
 Şube Müdürü

OLUR
 01.03.2018

Osman ÖZKAN
 Millî Eğitim Müdürü

Ek :
 1-Komisyon Raporu (1sayfa)
 2-Okul Listesi (1 sayfa)

Ölvenli Elektronik İmza

01.03.18

 Leyla GÜLEC
 Şef

Millî Eğitim Müdürlüğü Valilik Binası 3. Kat
 Elektronik Ağ: stratejigelistirme17@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Melek MORKAVUK GÜNEŞ-Memur
 Tel: 0286 217 11 35-117

Ek C Ölçek Kullanım İzinleri

Re: ÖLÇEK İZNI

Andaç Demirtaş Madran <demirtasmadran@gmail.com>

Per 17.01.2019, 18:06

Siz

Sayın GÜDÜCÜ, ölçeği çalışmanızda kullanmanız uygundur. Az sonra bir e-posta yönlendireceğim. Başarılar dilerim...

Doç. Dr. Andaç Demirtaş Madran
Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi
Bağlıca Kampusu 06810
Etimesgut/Ankara

a e <ahueray@hotmail.com>, 13 Oca 2019 Paz, 09:20 tarihinde şunu yazdı:

Sayın Andaç Hocam,Çanakkale'de öğretmen olarak çalışmaktayım. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bölümünde Yüksek Lisans yapmaktayım.Ortaokul Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları ile Şiddet Algı Düzeylerinin Karşılaştırılmasıyla İlgili bir tez hazırlayacağım.Sayın Andaç hocam, Buss Perry (1992)'den Türkçeye uyarladığınız Saldırganlık ölçeğinizi izin verirsiniz tezimde kullanmak istiyorum. Yardıminız ve ilginiz için şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla...

Ahu GÜDÜCÜ

Fwd: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin izni

Andaç Demirtaş Madran <demirtasmadran@gmail.com>

Per 17.01.2019, 18:07

Siz

İndir OneDrive'a kaydet

Doç. Dr. Andaç Demirtaş Madran
Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi
Bağlıca Kampusu 06810
Etimesgut/Ankara

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Ahu GÜDÜCÜ

Doğum yeri: Adana

Doğum Tarihi: 29/06/1980

EĞİTİM DURUMU

İlköğrenim: Adana Cumhuriyet İlkokulu (1984-1989)

Adana Gazi Ortaokulu (1989-1993)

Ortaöğrenim: Adana Öğretmen Lisesi (1993-1995)

Adana Mithat Topal Lisesi (1995-1997)

Lisans Öğrenimi: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi İlköğretim
Matematik Öğretmenliği (1999-2003)

Yüksek Lisans Öğrenimi: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı (2015-2019)

Yabancı Dil: İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLER

Temiz T. Elmaziye ve Güdücü Ahu (2017); Yüksek Lisans Öğrencilerinin Kadın ve Erkeğe İlişkin Metaforik Algılarının Analizi. 7. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi, ÇANAKKALE, TÜRKİYE, 27-29 Nisan 2017, s. 55-56.

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : Mersin Özel Ata Koleji (2007-2008)

Mersin Ahmet Mete Işıkara Ortaokulu (2008-2009)

İzmir Ticaret Borsası Ortaokulu (2011-2012)

Şemdinli Cumhuriyet Ortaokulu (2012-2013)

Çanakkale Barbaros Hayrettin Paşa Ortaokulu (2013-2013)

Çanakkale Turgut Reis Ortaokulu (2013-2016)

Çanakkale Cevatpaşa Ortaokulu (2016-2018)

Çanakkale Şemsettin Fatma Çamoğlu Ortaokulu (2018-Devam)

İLETİŞİM:

ahueray@hotmail.com